

HANDLINGSPLAN 2030

FÖR REKREATIVA LEDER I SKÅNE

Utgiven av: Region Skåne 2022

Layout: Långe Leve Kommunikation

Foto: Apelöga, Jenny Brandt, Mickael Tannus

Bilden på omslaget är tagen på SL3, etapp 6 Jällabjär–S Hultarp

Innehåll

Sammanfattning	4
Syfte och vision	6
Avgränsningar	6
Utmaningar och utvecklingsinsatser	7
Fokusområde 1: Förbättrad folkhälsa genom ett starkt friluftsliv	8
Fokusområde 2: Förbättrad samhällsekonomi genom kvalitetssäkrade leder	14
Fokusområde 3: Förbättrad och stark friluftslivsregion	18
Målgrupper	24
Natur-ovana	24
Natur-vana	25
Samarbetspartners och intressenter	26
Metod och underlag	28
Kunskapssammanställning friluftsliv	30
Globala hållbarhetsmål och politiska prioriteringar	30
Friluftslivsvanor.....	32
Nationella friluftsmål	34
Förutsättningar för friluftsliv.....	34
Framtidens friluftsliv – trender, attityder och beteende	35
Naturens betydelse för folkhälsan	36
Naturens betydelse för samhällsekonomin	40
Bakgrund, historia och ledernas nuläge	42
Skåneleden.....	42
Kattegattleden, Sydostleden och Sydkustleden	43
Cykelleden Skåne.....	45
Mountainbike	45
Kanot	46
Bilaga 1. Erfarenheter och utvärdering 2013–2020	48
Bilaga 2. Skåneledens framgångsfaktorer	50
Bilaga 3. Effektlögik fokusområden	53
Fotnoter	54

Sammanfattning

Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne syftar till att formulera en handlingsplan och en gemensam, hållbar riktning med utpekade fokusområden, för att skapa samordningsvinster tillsammans med andra aktörer. Visionen är tydlig – Skåne ska vara i framkant gällande ledutveckling för rekreation och turism.

Tre större fokusområden har pekats ut där samhällsnyttan bedöms vara störst.

Fokusområde 1

Förbättrad folkhälsa genom ett starkt friluftsliv

Friluftslivet och de rekreativa lederna kan bidra till förbättrad folkhälsa och goda levnadsvanor, genom att möjliggöra en aktiv vardag med närhet till naturen. Genom samarbete med hälso- och sjukvården ges möjlighet att arbeta både hälsoförebyggande och behandlande med naturen som arena. För att uppnå förbättrad folkhälsa och ett jämlikt friluftsliv behöver upplevda och faktiska hinder för att utöva friluftsliv överbryggas och målgruppsanpassad kommunikation genomföras.

Fokusområde 2

Förbättrad samhällsekonomi genom kvalitetssäkrade leder

Friluftslivet och de rekreativa lederna kan bidra till förbättrad samhällsekonomi genom kvalitetssäkrade leder och fysisk ledutveckling som kopplar samman stad och land, dels genom en tätortsnära ledstruktur och dels genom möjlighet till kollektivtrafik ut till naturen. Lederna kan även bidra till stärkt näringsliv kring lederna genom att möjliggöra för näringsidkare att skapa fler och nya affärsmöjligheter och att genom innovation och målgruppskunskap möta besökarnas behov och efterfrågan.

Fokusområde 3

Förbättrad och stark friluftsregion

Friluftslivet och de rekreativa lederna kan bidra till att positionera Skåne som en stark friluftsregion. En förutsättning för att lyckas är en internt långsiktig och stabil ledhuvudmannaorganisation som inkluderar externa samarbeten och dialoger med relevanta aktörer. Tillsammans skapas en gemensam riktning för ett hållbart och mångfacetterat friluftsliv i samsyn. Det är av vikt att alla skånska friluftslivsaktörer bidrar till att hantera uppkomna intressekonflikter, bedriver påverkansarbete samt ger stöd och kunskap i markägar- och allemansrättsliga frågor.

Naturens och friluftslivets betydelse för både psykiskt och fysiskt välbefinnande kan inte underskattas och lederna kan utgöra en del av lösningen för att jobba mer hälsoförebyggande med folkhälsan, oavsett bakgrund, socioekonomisk situation, kön eller ålder. Målgruppen är därmed bred och både natur-vanas och natur-ovanas behov beskrivs med både utmaningar och insatser.

De globala hållbarhetsmålen, nationella friluftsmål och rådande politiska prioriteringar genomsyrar inriktningen för *Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne*. Stor hänsyn tagen till de tre hållbarhetsperspektiven: ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. För att förstå drivkrafter och effekter av friluftslivet så belyses även svenskarnas friluftsvanor och förutsättningarna för det skånska friluftslivet.

Syfte och vision

Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne har till syfte att formulera en handlingsplan och en gemensam strategisk inriktning med utpekade fokusområden för de leder som Region Skåne är och eventuellt blir koordinerande ledhuvudman för. Syftet är att internt skapa ett gemensamt arbetssätt och en extern kommunikation för hur de olika ledtyperna ska lyfta och komplettera varandra. Den syftar också till att skapa samordningsvinster

Skåneleden har funnits i över fyra decennier men arbetet inom Region Skåne avseende ledutveckling som även inkluderar flera andra olika ledtyper är förhållandevist ungt och dess utvecklingspotential är stor. Då det finns goda synergieffekter mellan de olika ledtyperna så berör *Handlingsplan 2030* både vandring, cykel, mountainbike- och kanotleder.

En regions och kommuns satsningar på friluftsliv är kostnadseffektiva både sett till investering och drift. Friluftssatsningar ger långsiktiga samhällsekonomiska vinsterna som är mycket större än investeringarna och på sikt sparas resurser både inom sjukvård, socialvård och skola.

tillsammans med andra aktörer samt skapa ökad tillgänglighet och tydlighet, både sett ur ett internt perspektiv och ur ett besökarperspektiv.

Visionen är att Skåne ska vara i framkant gällande ledutveckling för rekreation och turism – för skåningens hälsa, för näringslivsutveckling, för hållbar destination och för långsiktiga samhällsvinster.

Avgränsningar

I *Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne* ingår det inte någon detaljerad specifikation kring insatser och aktiviteter som svarar på utpekade utmaningar. Aktivitetsplaner med budget görs löpande och uppdateras årligen.

Innehållet avgränsas till Regionala utvecklingsnämndens prioriteringar och Regional utvecklingsstrategi – *Det öppna Skåne*

2030, Regionplan för Skåne 2022–2040 samt Cykelstrategi för Skåne.

Det bedöms att tio år är en rimlig tidsperiod för *Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne*. Omvärlden förändras snabbt, och det är viktigt att det regelbundet görs en genomlysning av utmaningar och arbetet kring lederna så att utvecklingen sker i relevant riktning.

Utmaningar och utvecklingsinsatser

För att sätta en strategisk inriktning mot 2030 som inkluderar olika ledtyper och för att möta visionen om att Skåne ska vara i framkant gällande ledutveckling för rekreation och turism har tre fokusområden som ger stor samhällsnytta ringats in:

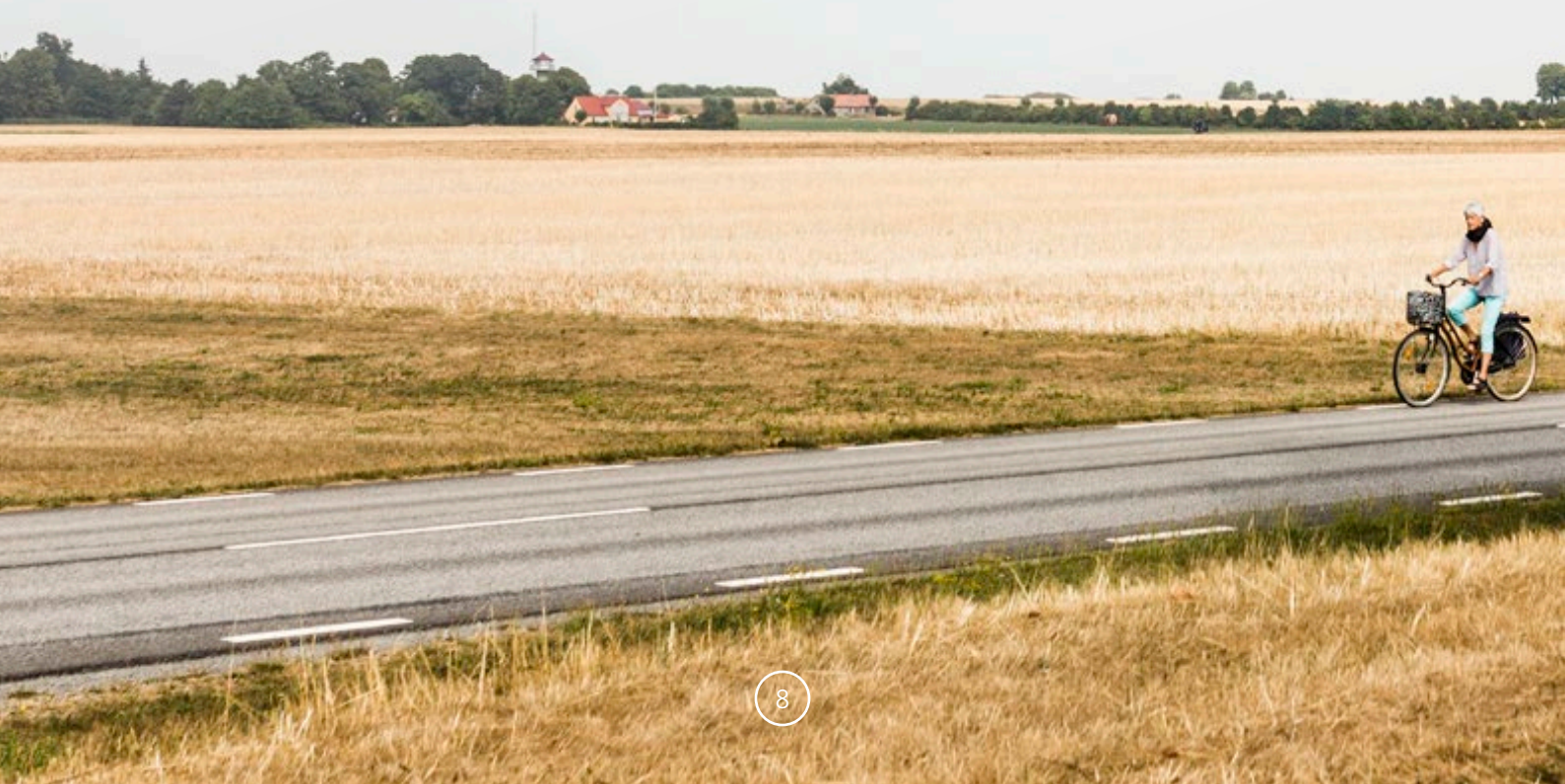
- Förbättrad folkhälsa genom ett starkt friluftsliv
- Förbättrad samhällsekonomi genom kvalitetssäkrade leder
- Förbättrad och stark friluftslivsregion

Flera av de resultatmål och effekter som beskrivs nedan passar in under flera fokusområden och går in i varandra. I Bilaga 3 finns en översikt där fokusområden, effekter och resultatmål har placerats in i en tabell enligt effektlogik.

FOKUSOMRÅDE 1

Förbättrad folkhälsa genom ett starkt friluftsliv

FÖRBÄTTRADE LEVNADSVANOR

Utmaning

Skåne står idag inför en mängd utmaningar kopplat till levnadsvanor, livssituationer och livsstilsrelaterade kroniska sjukdomar med ökade sjukvårdskostnader som följd. Både fysisk och psykisk ohälsa sprider sig i befolkningen och allt längre ner i åldrarna. Med ökad risk för diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar, ensamhet, långtidsstress och minskat välmående behöver medvetenheten öka kring naturens positiva hälsoeffekter och konkreta insatser göras för ökad fysisk aktivitet och närvaro i naturen.

Resultatmål – Närhet till natur

- Skapa förutsättningar för medborgare att välja hälsofrämjande levnadsvanor, genom närhet till natur och möjligheten att utöva friluftsliv.
- Öka förståelsen för naturens inverkan för hälsan.
- Bidra till att naturen uppfattas som en naturlig del av skåningens vardag och rekreation.

Resultatmål – Möjlighet till aktiv vardag

- Inspirera till aktiv utevistelse i tidig ålder.
- Skapa och bidra till rörelsesatsningar i Skåne kopplat till lederna.
- Bidra till samhörighet och gruppaktiviteter kopplat till lederna.

Resultatmål – samarbete med hälso- och sjukvården

- Verka för att lederna används både behandlande och hälsopreventivt inom hälso- och sjukvården.

FÄRRE UPPLEVDA OCH FAKTISKA HINDER FÖR ATT UTÖVA FRILUFTSLIV

Utmaning

Anledningarna till att inte utöva friluftsliv kan vara många. Det kan röra sig om låg kännedom och okunskap, olika typ av rädslor, ointresse, fysiska och psykiska hinder, brist på utrustning, ekonomiska hinder, språkbarriärer, känslan av utanförskap och ensamhet. Utmaningen är att skapa förutsättningar för ett friluftsliv för alla och nå rätt målgrupp vid rätt tidpunkt och på rätt plats.

Resultatmål – Målgruppsanpassad kommunikation

- Sprida kunskap och öka ledernas synlighet på arenor där behovet av rörligt friluftsliv är stort.
- Ha en tonalitet som tilltalar utpekade målgrupper i ledernas externa kommunikation.
- Utredda vilka språkversioner som är lämpliga att använda i ledernas externa kommunikation, samt skapa lättillgänglig information om lederna på flera språk.
- Säkerställa tillgänglighetsanpassad digital service, enligt svensk lag och internationell standard.
- Undersöka möjligheten och där det är lämpligt tematisera vissa sträckor eller etapper, för att skapa ökat intresse och attraktivitet genom att fånga det plats-specifika, karaktäristiska och unika. Det kan göras antingen utifrån rådande förutsättningar eller genom skapad tematisering.

Resultatmål – Övervinna personliga upplevda hinder

- Ökad närvaro och personliga möten i naturområden och på leder, för vägledning och information.
- Introducera naturen för de som känner rädsla och obehag eller saknar kunskap genom att arrangera möten och pedagogisk verksamhet i fält.
- Samarbeta med aktörer som arrangerar cykelkurser för vuxna och ledarledda kajak- och kanotturer med fokus på teknik och övningar.

Resultatmål – Övervinna personliga fysiska hinder

- Bidra till att överbrygga ekonomiska hinder för friluftsutövande i önskad omfattning, t ex genom samarbete med uthyrare av friluftsutrustning och ideella föreningar.
- Fortsätta arbetet med att tillgängliggöra lederna med kollektivtrafik för icke bilburna.

KOMMUNIKATION OCH KUNSKAPSHÖJNING

Utmaning

Okunskap kan finnas på många olika nivåer, både hos enskilda individer, hos kommuner och region och insatserna behöver anpassas därefter.

På individnivå är det förhållandevis låg kunskap om naturens hälsovinster men också hur tillgången till friluftsliv ser ut i Skåne. Trenden är att medborgarna tappar kopplingen till naturen och en utmaning ligger i att nå medborgarna för kunskapshöjande insatser samt riktade aktiviteter. En växande okunskap om allemansrätten är också en utmaning som bland annat visas genom ett minskat värnande om naturen, ökad nedskräpning, olovlig eldning och tältning.

På kommunal nivå är det en utmaning att friluftslivsfrågor prioriteras olika, ibland beroende på begränsade resurser och ibland beroende på låg kunskap kring praktiskt ledunderhåll men också ledernas betydelse för näringslivsutveckling, attraktiv livsmiljö och folkhälsa.

På regional nivå, hos till exempel Länsstyrelse eller Region, är det en utmaning att hålla det strategiska arbetet med rekreativa leder i framkant vilket kräver god kännedom kring naturturism, trender, behov och folkhälsoutmaningar. Det ligger också en utmaning i att selektivt initiera och driva utvecklingsinsatser kopplat till lederna för att uppnå god folkhälsa och ett hållbart friluftsliv. Likaså är det av vikt att erhålla relevant statistik över hur många och vem som rör sig på lederna och hur rörelsemönstret ser ut.

Teknikutvecklingen går snabbt framåt, system och program kommer och går, användningen av tekniska lösningar och plattformar varierar och det kan upplevas svårt att följa dessa förhållandevis snabba förändringar. Till det hör bristen och avsaknad av en geografiskt jämn mobiltäckning för att möjliggöra användandet av teknik och geopositionering ute i naturen.

Resultatmål – Kommunikation mot besökare

- Åtgärder för att minska nedskräpning, genom upplysning och konkreta insatser och kampanjer tillsammans med relevanta aktörer.
- Tydlig och målgruppsanpassad kommunikation som beskriver hälsovinster som finns med att vistas i naturen, och möjligheterna till lugn och ro i en annars uppkopplad vardag.
- Höja kunskapen kring det breda utbudet av Skånes finmaskiga lednätverk som inkluderar anslutande leder, oavsett ledtyp. För leder med annan huvudman specificeras riktlinjer och kriterier för att få synlighet i Region Skånes externa kommunikation. ▶

- Låta ledernas webbplatser utgöra en komplett plattform där besökaren digitalt kan filtrera fram sin personliga upplevelse och ta del av det skånska utbudet av friluftsliv med lederna som bas, men även ta del av länsöverskridande information om friluftsliv.
- Sprida kunskap till besökare genom att koppla lärande insatser till lederna. Både grundläggande kunskaper riktat till natur-ovana och mer specialiserade kunskaper inom nischade intresseområden.
- Att genom skyltar utmed lederna kommunicera allemansrättens möjligheter och skyldigheter utöver ordinarie vägvisning.
- Kontinuerligt säkerställa att all information som rör lederna har ett mobilvänligt format.
- Sprida kunskap och vägleda till andra delar av lederna för att få en jämnare belastning samt upptäcka andra ledtyper.

Resultatmål – Kommunikation mot offentliga aktörer

- Göra insatser mot grundskolan för att öka intresset och kunskapen kring friluftsliv.
- Verka för att fler kommuner tar fram friluftsplaner, visa på goda exempel.
- Vid behov skapa kampanjer och marknadsföringsmaterial som kan användas brett av kommuner och andra intressenter.
- Ge stöd till kommunerna i utvecklings- och driftsfrågor genom att strukturerat se över och uppdatera Skåneledens skyltstandard samt kvalitetsstandard.
- Vidareförmedla statistik och kunskap till tjänstepersoner och beslutsfattare gällande naturens och ledernas samhällsekonomiska värde.
- Utveckla rollen som stöd och kunskapsbas för kommunerna vid deras kontakt med politiker och beslutsfattare, till exempel genom att bistå med information kring ledernas styrkor och möjligheter.

Resultatmål – Intern kunskapshöjning

- Omvärldsbevaka trender och efterfrågan gällande olika ledtyper och långsiktigt anpassa och utveckla det skånska utbudet därefter.
- Kontinuerligt säkerställa att ledhuvudmannen håller sig uppdaterad kring teknisk utveckling, att lederna tillgodoser de behov som besökaren har gällande teknik.
- Vara öppen för digitala möjligheter och låta teknik vara närvarande vid ledernas utvecklingsarbete, och låta tekniken tillföra något både i planeringsfasen och vid naturupplevelsen på plats.

FOKUSOMRÅDE 2

Förbättrad samhällsekonomi genom kvalitetssäkrade leder

KOPPLA SAMMAN STAD OCH LAND

Utmaning

Anledningarna till att avståndet till naturen ibland upplevs långt kan ha många orsaker. Till exempel kan en ökad urbanisering göra att en del känner otrygghet i skogen, vilket ger ett ökat fysiskt och mentalt avstånd till naturen. Det är låg kunskap och ett generellt svagt agerande kring de samhällsnyttor som den tätortsnära naturen med leder och grönområden ger. Kollektivtrafik används förhållandevis sällan för fritidsresor till naturen då bilen utgör det primära färd sättet och vid avsaknad av bil riskerar naturbesöket att helt utebli.

Resultatmål – Tätortsnära leder

- Låta lederna vara synliga i tätortsnära natur för att inspirera till vidare naturupplevelser längre bort från bostaden som upplevs trygga.
- Låta lederna vara tätortsnära för att bidra till samhällsekonomin genom bland annat attraktiva boendemiljöer och ökad inflyttning.
- Beakta ledutveckling vid planering av sammanhängande gröna stråk och områden i orter och städer vilket även bidrar till att jämna ut temperaturskillnader, hantering av dagvatten, fånga buller och luftföroreningar.
- Fortsatt systematiskt arbete för att förstärka kopplingar mellan led och tätort behöver göras. Antingen genom att vägvisa från centrum till led eller genom att dra om befintlig led.

Resultatmål – Möjlighet till kollektivtrafik ut till naturen

- Fortsatt kommunicera kollektivtrafiknära natur för besökarna, för att uppmuntra ett hållbart resande till och utmed lederna.
- Verka för attitydförändringar och insatser riktat till de som inte har bil och till de som väljer bilen som primärt färd sätt till lederna.
- Hålla en fortsatt god och regelbunden dialog med Skånetrafiken, med syftet att tillsammans hitta lösningar som bidrar till en ökning av hållbara fritidsresor.

STÄRKT SERVICE KRING LEDERNA

Utmaning

Behov av en stärkt attraktivitet genom utökad service och aktivitet kopplad till lederna för att få fler att hitta ut. Näringen och markägarna är i vissa fall inte fullt beredda på den ökade efterfrågan på naturnära friluftslivsupplevelser och ser inte alla gånger möjligheterna kring att möta upp besökarnas förväntningar på service. Även de organisationer, företag och föreningar som normalt inte ser sig aktiva inom friluftsliv har en viktig roll.

Resultatmål – Fler affärsmöjligheter utmed lederna

- En stor möjlighet att i samverkan mellan företagare, lantbrukare, markägare, kommun och region skapar möjligheter till företagande och entreprenörskap och därmed uppnå synergieffekter som gynnar samhällsekonomin.
- I samarbete med relevanta aktörer möjliggöra stärkt service hos företagen utmed lederna genom t ex handledning, kunskapsspridning, uppmaning till paketering.
- Arbeta för att öka kunskapen om vandrare/cyklister hos aktörer utmed leden.

Resultatmål – Genom innovation möta besökarnas behov

- Möta vandrares efterfrågan av bokningsbara vindskydd.
- Kombinera de tätortsnära delarna av lederna med en mer "faciliterad natur" med parker, utegym, lekplatser etc.
- Vara en del av innovativa satsningar för ökad service inom mat & dryck, boende och aktiviteter, för att nå nya målgrupper, för att skapa nya arbetstillfällen och en längre säsong.

FYSISK LEDUTVECKLING

Utmaning

Upprätthålla och utveckla lederna så att besökares förväntningar infrias och överträffas vid friluftsutövandet. Avståndet till en markerad led är för många skåningar långt, ett mer finmaskigt, sammanhängande och tätortsnära lednätverk med olika ledtyper behövs. Likaså finns en ökad efterfrågan och ett behov av rundslingor. En del konfliktsituationer kan uppstå mellan cyklister och vandrare i samband med cyklisters användande av Skåneleden. Ökat användande av lederna ger utöver hårt slitage i vissa fall också ett överutnyttjande av allemansrättens möjligheter, vilket kan leda till diskussioner med markägare. En utmaning ligger också i att bibehålla det ökade intresset för naturen som till viss del beror på coronapandemin, med nya besökare som har önskemål kring bra faciliteter och bekvämlighetsinfrastruktur.

Resultatmål – Varierade ledtyper för alla

- Sträva efter att göra lederna mer tätortsnära, föreslå lagom långa etapper för en dagstur och där det är lämpligt skapa rundslingor.
- Utveckla skånska regionala cykelleder för att skapa en närhet för fler skåningar.
- Verka för att kommunerna initierar lokala cykelleder enligt Trafikverkets kriterier.
- Strukturerat se över och åtgärda vilka delar av Skåneledsetapper som kan få en tillgänglighetsstatus, med en jämn fördelning över Skåne.
- Utveckla olika ledtyper för kanot, mountainbike, cykel och vandring och samordna i de fall synergieffekter kan uppnås.

Resultatmål – Hög standard på lederna

- Stötta kommunerna i markägar-/väghållarfrågor för att uppnå god ledinfrastruktur.
- Undvika trafikfarliga sträckor och korsningar utmed lederna.
- Arbeta för att leder byggs på ett hållbart sätt så onödigt markslitage undviks.
- Genom systematiskt arbete hålla hög ledstandard som lever upp till nationella ramverk, rapporter och riktlinjer.
- Möta upp besökarens behov av bekvämlighetsinfrastruktur.

FOKUSOMRÅDE 3

Förbättrad och stark friluftslivsregion

SAMARBETEN FÖR ETT STARKT FRILUFTSLIV

Utmaning

Den interna organisationen för Skåneleden har byggts upp under tid och har en stabil struktur med hög extern trovärdighet. Utmaningen ligger i att anpassa och vidareutveckla ledhuvudmannaskapets organisation för att även inkludera fler ledtyper.

Skåne är det län i Sverige som har minst andel allemansrättslig mark per invånare, detta innebär att trycket på de tillgängliga markerna för friluftsliv stundtals kan vara högt och att många intressen ska samsas på begränsad yta. En utmaning ligger i att samordna de offentliga aktörer som står bakom de leder, strövområden och reservat som finns idag. En annan utmaning är att stärka markägarnas delaktighet och roll kring det rörliga friluftslivet.

För att nå ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne 2030, behöver bland annat andelen fossilbränslefria resor öka.¹ Utmaningen ligger i att samordna regional infrastrukturplanering med regional ledutveckling, för att fler ska kunna välja cykeln framför bilen.

Ur ett nationellt och internationellt perspektiv är Skåne en förhållandevis ung destination när det gäller satsningar kring naturturism och ledutveckling, den relativt anonyma positionen ger låg kännedom kring det skånska friluftslivets totala utbud.

Resultatmål – Samverkansmodell och gemensam riktning

- Anpassa och vidareutveckla ledhuvudmannaskapets organisation för att även inkludera fler ledtyper.
- Bygga vidare på de samarbeten som finns idag och medverka till att ta fram en samverkansmodell och forum där skånska friluftsanskötörer tillsammans möter gemensamma utmaningar.
- De skånska lederna behöver positionera sig som starka friluftsalternativ, både lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Resultatmål – Dialog och samsyn med relevanta aktörer

- Samverka kring en samsyn och samagerande i det regionala kommunikationsarbetet, bland annat gällande kanalisering och kunskapsspridning.
- Vara öppen för och söka samarbeten med ideella, offentliga och privata aktörer som kan bidra till ledernas utveckling. Till exempel inom kultur, arkitektur, evenemang, mat och dryck.
- Fortsatt tät och god dialog, stöd och vägledning till de kommuner som har eller vill utveckla rekreativa leder.
- Vid ledutveckling samarbeta med andra enheter inom Region Skåne gällande infrastrukturell utveckling genom bland annat Cykelvägsplan och Cykelstrategi.
- Hålla en fortsatt god dialog och regelbundna avstämningar med Skånetrafiken för att öka andelen kollektiva fritidsresor samt skapa goda förutsättningar för sömlöst resande mellan cykel och buss/tåg.
- Värna markägarens delaktighet och hålla hög transparens och dialog vid ledarbete och utveckling.

MÅNGFACETTERAT FRILUFTSLIV I SAMSYN

Utmaning

Det finns många fördelar med ett brett utbud av olika ledtyper, men ibland finns det intressekonflikter mellan användarna. Det gäller främst i de fall där lederna samnyttjas för både vandring, stigcykling/mountainbike och ridning. Det kan också uppstå konflikter mellan det rörliga friluftslivet och intressen så som jakt och fågelskådning.

Det saknas övergripande samordning för mountainbike- och kanotleder i Skåne, och det finns en förväntan från de skånska kommunerna att det tas ett regionalt ansvar i frågan. Det finns inte några regionala eller nationella ramverk att förhålla sig till.

Resultatmål – Hantera intressekonflikter

- Kunskapshöjande insatser där det förekommer multianvändande av friluftsområden och leder med tydlig kommunikation riktad mot besökaren.
- Utredda och eventuellt göra en pilot kring multileder där flera aktiviteter samexisterar på samma ledsträcka.
- Inventera och lyfta upp de platser som lämpar sig för kombinerade upplevelser, till exempel en rundled som innehåller både kanot och vandring.
- Fortsatt jobba med alternativa sträckor under till exempel jaktperioder eller regementsövningar.

Resultatmål – Påverkansarbete

- Tillämpa nudging och beteendevetenskap för att skapa en beteendeförändring kring acceptans för utövande av olika friluftsintrussen på en begränsad yta. Detta görs genom att förstå hur människor agerar och hjälpa dem att ta hållbara beslut som gynnar både individen och friluftslivet och lederna i stort.

Resultatmål – Kombinera olika fritidsformer

- Där det är lämpligt samnyttja områden för olika friluftformer, och uppmuntra det mångfacetterade friluftslivet.
- På ett tydligt sätt kommunicera möjligheten att kombinera olika ledtyper vid samma eller framtida besök.
- Utredda om ett regionalt huvudmannaskap för mountainbike- och kanotleder är aktuellt och hur det i så fall kan se ut.
- Utredda hur ett regionalt förhållningssätt till övriga lokala ledinitiativ kan se ut.
- Utredda hur Region Skåne kan bli del av utvecklingen av nationella ramverk för mountainbike- och kanotleder.

STÄRKA MARKÄGARENS ROLL

Utmaning

Ledernas existens är helt beroende av att tusentals markägare och väghållare ställer sin mark eller väg till förfogande och att det finns skrivna avtal med aktuell kommun. Ledhuvudmannens roll är att vara rådgivande part till kommunerna i deras dialog och ge stöd i frågor som rör avtalsskrivande. En utmaning är att ge rätt stöd och kunskap till kommunerna för att de ska kunna stärka incitamenten för markägare och väghållare kring att ha led på sin mark eller väg, utan att det går i konflikt med övriga markägarintressen så som jakt, skogsskötsel, jordbruk och djurhållning. Det finns i vissa fall ett missnöje från markägare kring att allemansrätten inte följs utmed de leder som finns idag.

Resultatmål – Stöd och kunskap till kommun

- Ge fortsatt stöd till kommunerna i deras kontakt och avtalsskrivande med markägare och väghållare.
- Delta på och uppmana kommuner att arrangera markägarträffar.
- Värna om att markägarelationer mellan kommun och markägare bibehålls.
- Framhålla att leder har en funktion att kanalisera besökarna till de platser som markägaren önskar.
- Att på olika sätt kommunicera och få markägarna att se leden som en möjlighet för näringslivsutveckling.
- Framhålla att markägaren ges tillfälle att utmed leden påvisa för allmänheten betydelsen och samhällsnyttan av ett aktivt skogs- och lantbruk.
- Framhålla vilken betydelse naturens sociala värden har för samhällsekonomin.

Resultatmål – Allemansrättslig kunskap till besökare

- Kommunikationsinsatser gentemot besökaren som lyfter allemansrättens rättigheter och skyldigheter.
- Tydliggöra markägarperspektivet gentemot besökare, att all natur och mark ägs och brukas av någon.

Målgrupper

Målgruppsarbetet grundar sig på Region Skånes politiska mål och prioriteringar, främst målsättningen om "Bättre hälsa för fler". Arbetet behöver också ta avstamp i analyser och identifiering av målgrupper, för att få god kännedom om deras drivkrafter och behov. Vilket är en förutsättning för riktade och effektiva kommunikationsinsatser och aktiviteter, som i förlängningen leder till måluppfyllelse av *Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i*

Skåne.

Genom befintlig statistik och rapporter går det att fastslå vissa generella slutsatser och därmed skapa en övergripande målgruppsdefinition som ligger till grund för detta dokument och arbetet nästkommande tio år. Målgrupperna delas här in i två huvudkategorier, vilket i praktiken innebär att alla är inkluderade, och därmed behöver de sedan brytas ner i mer specifika målgrupper.

- Natur-ovana
- Natur-vana

De specifika målgrupperna beskrivs översiktligt nedan medan vidare beskrivning av målgruppernas beteende, behov och hur kommunikation och aktiviteter ska genomföras finns i ledernas respektive varumärkesplattform och kommunikationsplattform samt årligen uppdaterade verksamhetsplaner.

Ledhuvudmannen behöver följa utvecklingen kring målgruppernas drivkrafter på nära håll och vara beredda på att justera målgruppsbilden och den riktade kommunikationen och aktiviteterna beroende på den utvecklingen.

NATUR-OVANA

Natur-ovana barn & unga

I denna grupp ingår barn i åldrarna 0-15. Det finns mycket som talar för att det är viktigt att ge barn en relation till naturen i tidig ålder, att generera en drivkraft till att fortsätta utforska naturen och skapa positiva minnen. För målgruppen är det viktigt med trygga omständigheter, socialt umgänge och lekfulla utmaningar tillsammans med vuxna. Målgruppen är viktig ur ett folkhälso-perspektiv, då allt fler barn och ungdomar visar tecken på psykisk ohälsa, fetma och andra problem som kan förknippas med en mer stillasittande, digital och kravfylld livsstil.

Kommunikationen kommer dock främst ske mot vårdnadshavare i syfte att få med barnen ut i naturen, men insatser kommer även göras mot skolpersonal, fritidsgårdar eller andra som möter barn och unga i sitt arbete eller ideella engagemang.

Natur-ovana äldre

Denna målgrupp är inte homogen och faller ibland in under någon av de andra målgrupperna. Den största risken för och förekomsten av folksjukdomar finns hos gruppen äldre. Hälso- och sjukvårdskostnaderna ökar dramatiskt för denna grupp jämfört med hos yngre grupper. Hur stor del som kan undvikas med friluftsliv är svårt att precisera, men potentialen till minskade kostnader för samhället är mycket stor. Därför kan regelbundet deltagande i friluftsliv spela en viktig roll eftersom friluftsliv och vistelse i natur är en redan uppskattad form av fritidsverksamhet hos just äldre och ger stora positiva hälsoeffekter. Det bör tilläggas att äldre är extra beroende av bostadsnära friluftsområden för att kunna leva aktiva liv.

Natur-ovana med psykisk och fysisk ohälsa

Denna målgrupp är inte homogen och anledningarna till ohälsa varierar stort från person till person och faller ibland in under någon av de andra målgrupperna. Bakomliggande orsaker till psykisk och fysisk ohälsa kan vara till exempel stress och upplevd tidsbrist, isolering och ensamhet, stort stillasittande, ohälsosam livsstil, höga prestationskrav och en tappad naturlig koppling till naturen genom en modern urban livsstil. Ur ett samhällsekonomiskt- och folkhälsoperspektiv är det av stor vikt att möta behoven hos denna målgrupp, då kostnaderna i samhället för till exempel utmattningssyndrom, ångest, hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och fetma ökar. Målgruppen behöver stor vägledning och grundläggande kunskap för att komma ut och hitta till lederna, för att upptäcka naturens kraft som en väg till eget välbefinnande och personlig hälsa.

Socioekonomiskt svaga med natur-ovana

Denna målgrupp är inte homogen och faller ibland in under någon av de andra målgrupperna. Gruppen har ofta låg kännedom om naturen och dess positiva effekter, och det är

ingen livsstilsfaktor som vanligtvis prioriteras. Känslan av utanförskap och längtan efter sammanhang kan vara stort både hos till exempel nyanlända, unga vuxna, ensamstående föräldrar, arbetslösa och de som lider av ensamhet. Detta är en grupp som historiskt sett inte idkar friluftsliv i någon större utsträckning och kan vara i behov av personlig vägledning och ökad grundläggande friluftslivskunskap. Riktade insatser som genererar ett ökat aktivt friluftsliv i denna målgrupp ger stor positiv effekt då man ofta rör sig från låga nivåer av friluftslivsutövande.

NATUR-VANA

Befintliga friluftslivsutövare som upptäckt lederna

Personer som är boende i Skåne eller besökande, nationella och internationella, med naturintresse som redan idag har ett aktivt friluftsliv på och kring lederna. Här ingår även de som genom sitt aktiva friluftsliv kan ses som förebilder och ambassadörer för ledssystemen. Gruppen ställer höga krav på ledernas infrastruktur samt kringliggande service och vill ha god tillgång till information, kartor, vindskydd och vattenpåfyllnad. Detta är en befintlig och van målgrupp som ändå är viktig att fortsatt kommunicera med, för att vägleda till andra delar av lederna men också för att de ska upptäcka andra ledtyper. Målgruppen är ur ett samhälleligt folkhälsoperspektiv inte i någon riskgrupp.

Befintliga friluftslivsutövare som inte upptäckt lederna

Personer som lever ett aktivt friluftsliv, i Skåne eller på andra platser, men som idag inte har lederna som deras naturliga arena. De behöver bli uppmärksamma på ledsystemens styrkor och breda utbud. Trots deras friluftsvana behöver de kunskap, inspiration och vägledning både i planeringsfas och genomförandefas.

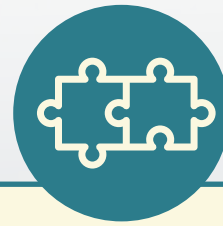
Samarbetspartners och intressenter

Friluftsktörer ser idag liknande utmaningar och en samverkan är avgörande för att möta de behov och intresseriktningar som finns kopplat till det gemensamma användandet av naturen.

Det finns en mängd lämpliga samarbetspartners för att föra diskussioner och skapa

gemensamma aktiviteter för ett hållbart skånskt friluftsliv. För att användandet av den skånska naturen ska ske ur ett hållbart och långsiktigt perspektiv är det av vikt att gemensamma handlingsplaner främjas och krafter mobiliseras så att parternas olika insatser kompletterar varandra.

Samarbetspart/intressent	Gemensamma frågor
Andra regioner	Kunskapsutbyte och gränsöverskridande ledutveckling
Föreningsliv	Engagera och locka friluftsutövare samt erbjuda viss service
Grundskolor	Ge alla barn "naturgaranti"
Hälsa- & sjukvården	Hälsopreventivt och behandlande arbete, både primärvård och öppenvård
Högskolor och universitet	Forskning och innovation
Kommuner	Stärkt koppling mellan kommunalt och regionalt friluftsliv
Länsstyrelse	Regionala friluftsförfrågor
Markägare	Markägarfrågor och tillgänglighet samt erbjuda viss service
Näringsliv	Attraktivitet och service inom bo/äta/göra kring lederna
Stiftelsen Skånsk Mountainbikeutveckling	Utveckling och förvaltning av mountainbikeområden/-leder
Stiftelsen Skånska Landskap	Ledförvaltning och kommunrelationer Koppling mellan strövområden och leder
Trafikverket	Trafiksäkerhetsfrågor och beslutande verk gällande nationella och regionala cykelleder
Turismbolag	Internationell marknadsföring och destinationsutveckling

Metod och underlag

Litteraturstudier, trendanalyser, enkäter och workshops utgör underlag för framställandet för *Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne*. Erfarenheter och kunskaper genom många års arbete med ledutveckling utgör en viktig grund, likaså de interna strategidokumenterna Regional utvecklingsstrategi – *Det öppna Skåne 2030*, *Regionplan för Skåne 2022–2040* samt *Cykelstrategi för Skåne*.

Rapporter och publikationer bland annat från Folkhälsomyndigheten, Statistiska Centralbyrån, Sveriges Lantbruksuniversitet, Naturvårdsverket, Trafikverket, Lunds universitet,

Kairos Future och Tourism in Skåne AB har använts.

De globala hållbarhetsmålen, Agenda 2030, utgör ett underlag på så vis att hela dokumentet genomsyras av alla tre dimensioner av hållbar utveckling som ska samspela och stödja varandra i ledernas arbete: ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.

Enkäter har skickats ut via sociala medier och webbplatser för att fånga upp allmänhetens tankar och synpunkter vilka har vägts in arbetet.

Hösten 2019 fick Trivector i uppdrag att för Skåneledens del genomföra och dokumentera tre workshops med externa aktörer på tre separata teman:

- Hur kan Skåneleden göras bättre och attraktivare för fler (övergripande tema)?
- Hur kan Skåneleden användas i arbetet med att skapa bättre hälsa?
- Hur kan Skåneleden bidra till ökad tillväxt i Skåne?

Inbjudna och medverkande vid dessa träffar var kommuner, driftspersonal, markägare, näringslivsaktörer, ideella organisationer, Länsstyrelsen, Stiftelsen Skånska Landskap, Tourism in Skåne AB, Kunskapscentrum Levnadsvanor, Skånes Skolidrottsförbund, Lantbrukarnas Riksförbund, Kulleledens Vänner, övriga intressenter.

Kunskapsammanställning friluftsliv

GLOBALA HÅLLBARHETSMÅL OCH POLITISKA PRIORITERINGAR

FN:s globala hållbarhetsmål

FN:s globala hållbarhetsagenda omfattar 17 mål och sätter fyra utmaningar i fokus: att avskaffa extrem fattigdom, att minska ojämlikheter och orättvisor i världen, att främja fred och rättvisa samt att lösa klimatkrisen. Kopplingen till hållbarhetsmålen sätter det regionala utvecklingsarbetet av rekreativa leder i ett globalt sammanhang. Följande övergripande mål är relevanta för *Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne*:

Ledutveckling har en stor potential att bidra till bättre folkhälsa och bli ett effektivt verktyg för att minska och förebygga både psykisk och fysisk ohälsa.

Ledutveckling kan utgöra en plattform för lärande, främst genom kunskapsspridning om allemansrätten, miljön och naturens betydelse för människan. Kunskap som kan inspirera till livsstilsförändring och en medvetenhet kring ett hållbart användande av naturens resurser.

Ledutveckling med innovativa lösningar kan bidra till att upplevda mentala och fysiska hinder för att utöva friluftsliv övervinns. Insatserna kan bidra till stärkt attraktivitet och upplevd trygghet, vilket kan få nya målgrupper att välja en naturnära upplevelse.

Väl genomförd ledutveckling breddar målgruppen som utövar friluftsliv och bidrar till samhällsnyttan genom att fler vågar sig ut, oavsett härkomst, ålder och kön.

En tätortsnära ledutveckling gynnar utövandet av friluftsliv och bidrar till förstärkt koppling mellan stad och landsbygd. Samtidigt som det gör det lättare för lokalbefolkningen att välja fossilfria färdssätt i sin vardag.

All samhällsutveckling måste bidra till att bekämpa klimatförändringarna. Rekreativa leder kan ge inspiration till livsstilsförändring, ge klimatsmarta upplevelser och uppmuntra till hållbart resande som inte bidrar till negativ klimatförändring.

Ledutveckling kan tillgängliggöra skyddad natur på ett hållbart sätt genom tydlig vägledning och kanalisering av friluftsutövarna. Samtidigt ges möjligheter till kunskapsspridning kring vikten av biologisk mångfald.

Regionala utvecklings politiska prioriteringar

Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne svarar på tre av Regionala utvecklingsnämndens fyra prioriteringar:

Bättre hälsa för fler

Det finns ett tydligt vetenskapligt stöd för att naturorienterad livsstil och fysisk aktivitet har avgörande betydelse för människors hälsa och välbefinnande, både psykiskt och fysiskt. Utveckling av rekreativa leder som skapar närhet till natur och grönområden ger förutsättningar att arbeta hälsoförebyggande med samhälls- och personliga vinster som följd.

Ökad produktivitet

Att låta de rekreativa lederna binda samman orter och byar med omgivande landskap skapar förutsättningar för nya och stärkta

besöksnäringens företag, såsom gårdsbutiker, restauranger, caféer och boenden. De i sin tur bidrar till en levande landsbygd med stärkt sysselsättning.

Ett sammanbundet Skåne

Att låta vandrings- och cykelleder binda samman orter och byar med omgivande landskap stärker kopplingen mellan stad och land. Längre sammanhängande stråk av rekreativa leder som tillsammans skapar en finmaskig ledstruktur är attraktivt både för lokalbefolkningen och för nationella och internationella turister och geografiska gränser suddas ut.

Den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030* ligger till grund för allt utvecklingsarbete som bedrivs inom Region Skåne och har flera tydliga formuleringar som kopplar till utvecklingsarbetet med rekreativa leder:

”Kultur, idrott och friluftsliv ska stärkas för att främja psykisk hälsa i alla åldrar.”

”Skåne ska erbjuda goda förutsättningar för rekreation, återhämtning och fysisk aktivitet i natur- och kulturlandskapet. Alla ska ha nära till grönområden och det ska vara enkelt att nå naturen genom hållbart och kollektivt resande.”

”För att möta framtidens välfärdsutmaningar behöver aktörerna i Skåne arbeta mer med förebyggande insatser, bland annat i syfte att stödja individen att ta större ansvar för sin hälsa och sitt välbefinnande.”

”Skåne ska vara en stark destination för naturturism där den hållbara besöksnäringen stärks.”

”Tillgängligheten ska stärkas till Skånes arbetsplatser, urbana miljöer och kultur, samt natur- och grönområden.”²

FRILUFTSLIVSVANOR

Enligt en rapport från Naturvårdsverket så har utövandet av organiserat friluftsliv inte ändrats nämnvärt under de senaste åren. För alla ålderskategorier sammantaget ligger andelen av befolkningen som strövat i skog och mark minst en gång i veckan på en relativt stabil nivå under perioden 2008–2018. Strövande i skog och mark minst en gång i veckan verkar öka med ökande ålder fram till ålderskategorin 75–84 år.

Vistelse i naturen sker främst under helger eller under längre ledighet. Friluftsaktiviteter som är populära är främst av det enklare slaget såsom promenader samt vara ute i skog och mark för att få en naturupplevelse.

Statistiken visar dock att det finns variationer i utövandet mellan olika grupper i befolkningen, beroende på kön, inkomst, ålder, bakgrund, bostadsort med mera. Det är vanligare att utöva organiserat friluftsliv om personen har en högre utbildning, bor på

landsbygden eller i mindre tätort eller om båda föräldrarna är födda i Sverige.

Friluftslivet kombinerar alltmer en fysisk upplevelse med digitala verktyg och i rapporten kring svenskarnas friluftsvanor från 2018 uppgav 86 % av de svarande att de har en smartphone. På frågan vad den används till i samband med naturvistelse svarar 90 % att det är för fotografering eller filmning, många uppgav också att den används till orientering, dela upplevelser via sociala medier samt att skaffa information. Telefonen används även för navigering och fyller en funktion som trygghetskapande. Den nationella statistiken från rapporten är baserad på enkätsvar (7 702 svarande) som även har brutits ner på landskapsnivå, och för Skånes del (320 svarande) är siffrorna snarlika de nationella.³

Barnens tid för utevistelse har minskat betydligt över tid. Resultaten från barnens miljöhälsoenkät 2019 (BMHE 19) visar att andelen barn som varje dag vistas i grönområden har minskat från 78 % 2003 till 40 % 2019. Barn med utrikesfödda vårdnadshavare och barn som bor trångt vistas mer sällan i grönområden jämfört med andra barn. Vårdnadshavarnas utbildningsnivå har också betydelse för vistelsen i grönområden. Enligt BMHE 19 är flickor mer sällan i grönområden om deras vårdnadshavare har grundskola som högsta utbildningsnivå jämfört med om de har högre utbildning. Denna skillnad syns inte på samma sätt bland pojkar.⁴

Enligt statistik för friluftslivsutövande anser de svarande att det bidrar till bättre livskvalitet. Detta uttrycks genom att över 80 % anser att friluftsliv bidrar till en mer meningsfull vardag, 90 % att friluftsliv är positivt för hälsan, över 50 % att friluftsliv påverkat deras val av bostadsort och att 70 % upplever återhämtning vid utövande av friluftsliv. Tidsbrist uppges vara den vanligaste anledningen till att svenskar inte är ute i naturen i den utsträckning de önskar, följt av en avsaknad av någon att utöva det med och en brist på lämpliga platser. Även upplevda hinder varierar i stor grad mellan olika grupper i befolkningen.⁵

Studier visar att friluftsvanor ändrades under Coronapandemin. Andelen som blev aktiva i naturen ökade under pandemin jämfört med tiden innan. Naturen fick under denna period en roll som en plats för återhämtning, fri från oro. Störst ökning syntes hos unga vuxna och medelålders som i enkätsvar angav att de var ute fler gånger i veckan jämfört med tidigare. Genom enkäterna blev det också tydligt att majoriteten utövade sitt friluftsliv i bostadens närområde.⁶ Den ökande naturvistelsen gynnar folkhälsan, men ökat antal besök ställer samtidigt ökade krav på drift och underhåll av leder och rekreationsområden gällande parkeringar, sophantering, toaletter och annan förväntad service. Likaså uppstår ett ökat behov av kunskapsspridning av allemansrättens rättigheter och skyldigheter.

Kopplat till friluftslivsvanor bör Region Skåne arbeta vidare med:

Insatser som bidrar till att ta bort de upplevda hinder som gör att medborgare inte är ute i naturen så mycket som de skulle vilja, så som upplevd tidsbrist, avsaknaden av sällskap och bristande kunskap om lämpliga platser att utöva friluftsliv. Möta friluftslivsutövarnas digitala behov, både på plattformar och genom digitala verktyg. Tydliga insatser riktade mot barn och unga. Möta det ökade intresset för naturen som till stor del beror på Coronapandemin.

NATIONELLA FRILUFTSMÅL

2012 antog regeringen tio stycken mätbara friluftsmål för friluftspolitiken, vilka kort kan sammanfattas i att friluftslivet ska stödjas då det bidrar till bättre hälsa, naturförståelse och regional utveckling.⁷ Naturvårdsverket är nationellt samordnande myndighet och Länsstyrelserna fick det regionala uppdraget att leda och samordna arbetet med friluftsmålen, främst genom de anställda friluftssamordnarna i respektive län. Friluftsmålen anknyter till flera av Agenda 2030:s mål.

En uppföljning gjordes 2019 som beskriver den förändring som skett från 2012 gällande friluftsmålen.⁸ Ibland var läget för de olika målen oförändrat, ibland visade det på nedgång eller oklar utgång. Följande mål är utvalda för *Handlingsplan 2030 för rekreativa leder i Skåne* då de berör lederna:

- **kunskap om allemansrätten (oförändrat)**
- **kunskap om friluftsliv i skolan (nedgång)**
- **tillgänglighet för alla (oklart)**
- **tätortsnära natur (oklart)**
- **friluftsliv för god hälsa (oförändrat)**
- **god kunskap om friluftsliv (oförändrat)**

Rapporten analyserar situationen i Sverige som helhet, men speglar troligen situationen i Skåne, och slutsatsen i rapporten är att mycket arbete kvarstår för att uppnå målen.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FRILUFTSLIV

Det finns tre grundläggande förutsättningar som är nödvändiga för friluftsliv: tillgång, tillgänglighet och kvalitet.⁹ Att ha tillgång till ett naturområde som ligger max 300 meter från bostaden, som är tillgängligt och som är av hög kvalitet har störst påverkan på ökat friluftsliv i vardagen.

Inom svensk friluftspolitik är möjligheten att utöva friluftsliv i bostadens närhet ett prioriterat insatsområde. För 200 år sedan bodde 90 % av Sveriges befolkning på landet. Idag är det nästan tvärt om, 85 % bor i tätorter.¹⁰ Att medborgaren har tillgång till och erbjuds natur nära bostaden är av stor betydelse för att överbrygga upplevda hinder så som tidsbrist och bidrar till mer regelbundna naturvistelser, även för de mindre natur-vana. Studier visar att friluftsliv i mångt och mycket består av relativt enkla aktiviteter, där 50 % utövas inom 500 meter från bostaden. Samma studier visar att 70 % tar sig till sitt närmsta naturområde till fots.¹¹ Om avstånden till naturen ökar så minskar andelen besök. De tätortsnära delarna av de skånska lederna är endast en del av all natur och led som erbjuds, men det är där det mesta av friluftslivet bedrivs. De leder och naturområden som finns längre bort från bostaden nyttjas vanligtvis främst av mer natur-vana besökare och då genom besök som varar tidsmässigt längre och som sker med större oregelbundenhet. Med det sagt så skiljer sig upplevelsevärdena åt ifall besökarna rör sig tätortsnära eller inte, och

Kopplat till de nationella friluftsmålen bör Region Skåne arbeta vidare med:

Fortsatta satsningar för att nå fler natur-ovana oavsett bakgrund, lyfta värdet av naturen för god fysisk och psykisk hälsa, jobba för ökat friluftsliv i skolan, sprida kunskaper om allemansrätten och friluftsliv.

drivkrafterna kan se olika ut. Någon söker det bostadsnära och någon söker platserna med färre antal besökare och avskildhet.

Skåne är till ytan ett litet län med en stor befolkningensmängd, här finns en stor andel brukat jordbrukslandskap och bebyggd mark. Följden blir att andelen allemansrättslig mark är begränsad och lägre jämfört med många andra delar av Sverige. Skåne är den del av landet som har minst andel allemansrättslig mark per invånare. Därmed är trycket högt på de tillgängliga markerna för friluftsliv under perioder av året, inte minst i de stadsnära områdena. Det är också ofta många olika friluftslivsintressen som behöver samsas på en och samma plats.

För att ytterligare främja friluftslivet är det av stor vikt att tillgängliggöra naturen på olika sätt. Att använda kollektivtrafiken för att koppla samman tätort och natur är en tillgänglighetsaspekt. Viktigast för att uppnå ett hållbart och attraktivt friluftsliv med hög tillgänglighet är att vägleda besökarna via iordningsställda leder som även kan erbjuda viss bekvämlighetsinfrastruktur så som toaletter, soptunnor, eldplatser.

Ytterligare en förutsättning för ett starkt friluftsliv är ledernas bakomliggande kvalitetsarbete som kräver en tydlig och långsiktig organisation samt ett löpande underhåll och god dialog med berörda intressenter och aktörer. En välskyltad och kvalitetssäkrad led skapar både trygghet och attraktion för besökaren.

FRAMTIDENS FRILUFTSLIV – TRENDER, ATTITYDER OCH BETEENDE

Det finns ett stort antal rapporter som analyserar vilka drivkrafter som spås spela stor roll i framtidens resande och naturupplevelser, tre av dessa lyfts fram nedan och de båda anses ha direkt koppling till ledernas utveckling.

I en trendrapport om naturturism från 2020¹² beskrivs fem attityder och beteenden hos besökare som är intresserade av naturnära semester:

- Semestern som en tid för personlig utveckling
- Soft adventure efterfrågas genom bekväma, tillrättalagda och säkra naturupplevelser
- Längtan till naturen och äkta upplevelser i en alltmer stressad värld
- Holistisk hälsa, där hållbarhet och miljöfrågor kopplas ihop med den egna hälsan med sömn, motion, meditation och kost
- Engagemang som en strävan och den ”goda kampen” för naturen, hållbarheten, klimatsamvetet

I en annan rapport från 2020 pekas sju trender ut som kommer att påverka framtidens utomhusupplevelser: ¹³

- Ökat internationell resande
- Fler urbana medborgare (idag: 55 %, prognos för 2050: 68 %)
- Fler friska och välmående seniorer

Kopplat till förutsättningar för friluftsliv bör Region Skåne arbeta vidare med:

Säkerställa att lederna tangerar tätorter för ökad tillgänglighet, med målsättningen att alla i Skåne ska ha närhet och tillgång till kvalitativa leder. Uppmuntra kommuner att skapa friluftsplåner samt tillgänglig tätortsnära natur som knyter an till befintliga ledssystem. Det är av vikt att både tätortsnära leder och mer otillgängliga leder prioriteras för att möta upp de olika behoven hos både erfarna och mer oerfarna friluftsutövare.

- Naturupplevelser i VR blir verkligare
- Utrustning blir smartare och förstärker upplevelsen
- Värdet ökar på det som inte kan digitaliseras
- Naturen ökar i betydelse för återhämtning och hjärnkapaciteten

Som en del av Friluftslivets år 2021 hölls det digitala seminariet ”Älgen i rummet – konsten att kommunicera allemansrätt”,

här beskrev forskaren Peter Fredman hur friluftslivet förändrats över tid genom följande parametrar, vilka också utpekades som viktiga framöver:

- Allt mer mångfacetterat friluftsliv (både gällande aktivitetsform och plats)
- Intresset för naturen ökar
- ”Mjuka värden” vinner makt (hållbart, långsamt, hälsa, lära med mera)

Kopplat till framtidens friluftsliv bör Region Skåne arbeta vidare med:

Säkerställa mångfacetterade friluftslivsupplevelser som möter medborgares och besökares behov, bland annat genom att erbjuda möjlighet till avkoppling i naturen, mötesplatser i naturen men också möta behovet av personlig utveckling och ”lätta äventyr”. Framhålla naturens positiva effekter och det välbefinnande naturvistelse ger.

NATURENS BETYDELSE FÖR FOLKHÄLSAN

Människan har ett biologiskt behov av naturen. Den moderna människan tappar dock allt mer kontakten med naturen, bland annat på grund av urbaniseringen.¹⁴ Forskning och rapporter belyser att den naturliga kopplingen till naturen inte är lika självklar längre. Nyare forskning visar att människor som har en relation till naturen automatisk värnar och känner mer samhörighet med densamma, samt att naturen påverkar människors hälsa på ett än mer positivt sätt än man tidigare trott.¹⁵

Redan på 1970-talet började forskningen kring naturens betydelse för människan, där det bland annat belystes att vardagen ofta består av många sinnesintryck som kräver riktad uppmärksamhet vilket kan leda till mental utmattning. Naturvistelse domineras däremot av vilsamma sinnesintryck och spontan uppmärksamhet vilket ger möjlighet för vila och återhämtning.¹⁶ Studier visar bland annat att både uppmärksamhet och

minne kopplat till prestation ökar efter naturupplevelser. Mest positiv inverkan har förstås verkliga naturbesök, men även bilder och film på natur har positiv effekt på välmående. Det konstateras också att nedskräpade och på något sätt förstörda områden inte har samma effekt.¹⁷ Många forskare menar att utevistelse i naturen ger en hälsofrämjande effekt, med till exempel minskad stress, stärkt kognitiv förmåga och förbättrad psykisk hälsa.¹⁸ Forskning visar att redan efter 20 minuters naturvistelse så minskar stressnivåerna signifikant, och mellan 20-30 minuter minskade de som mest för att sedan fortsatt minska men då långsammare.

Sett ur ett globalt perspektiv är folkhälsan i Sverige god, och i flera avseenden blir den bättre. De största utmaningarna kring folkhälsan är kopplade till levnadsvanor och livsstil, med ökat stillasittandet, sämre sysselsättningsgrad/högre arbetslöshet, ökat tempo, upplevd brist på tid och krav på prestation överlag i samhället.¹⁹ Följderna blir bland annat hjärt- och kärlsjukdomar, psykisk ohälsa, diabetes och fetma med

ökade sjukvårdskostnader som konsekvens. Det finns också en ojämlikhet i hälsa, som varierar mellan olika grupper i samhället där faktorer som bland annat utbildningsnivå, etnicitet och socioekonomisk bakgrund påverkar.

Många människor lider idag av vardagsstress och upplever en brist på tid som gör att naturupplevelser och hälsa prioriteras bort. 84,5 % mellan 25–44 år anger brist på tid som anledning till varför man inte utövar friluftaktiviteter i den grad som önskas.²⁰ I en allt mer stillasittande vardag är det svårt för många att nå upp till WHO:s rekommendationer om minst 150 minuters fysisk aktivitet i veckan. De uppmätta hälsovinster vid minst 120 minuters naturkontakt i veckan skulle kunna uppnås om fler människor ges förutsättningar att vara ute i naturen.²¹

I Skåne liksom i andra regioner är det en åldrande befolkning som gör att det kommer bli större grupper som behöver mer vård. Detta kräver en mer effektiv hälso- och sjukvård då resurserna inte verkar öka i samma takt. Att då jobba hälsoförebyggande och använda ledernas och naturens positiva hälsoeffekter utgör en del av lösningen.

En samstämmig forskning visar även att depressiva symtom och oro ökar hos barn och unga och andelen med symtom ökar för varje års studier. Allt fler barn och unga visar även tecken på fysisk ohälsa med diabetes, fetma och andra problem som kan förknippas med en mer stillasittande, digital och kravfylld livsstil. Den grupp som påverkas mest är

framförallt barn i naturfattiga områden och pandemi till trots, med allt fler som besöker i naturen, visar statistiken att naturvistelse för barn minskar. Faktum är att stillasittandet ökar mest hos barn och unga jämfört med alla ålderskategorier. Enligt ”Folkhälsoenkäten barn och unga i Skåne 2021” så säger mer än hälften av flickorna i årskurs 6 sig ha haft minst två psykosomatiska besvär (ex oro, sömnbesvär, magont) per vecka det senaste halvåret – en uppgång med 15 procentenheter sedan 2016. Och nästan var fjärde flicka i samma årskull uppgav att de hade försökt skada sig själva (ex skära, rispa) det senaste året, en uppgång med 12 procentenheter sedan 2016.

Elever som får undervisning och vistas utomhus får en mängd positiva effekter kopplat till bland annat; inlärning, ökad koncentration, förbättrat minne, ökad motivation, bättre uppförande, mer ansvarstagande, ökad miljömedvetenhet, förbättrade matvanor, ökad naturkontakt och motoriken utvecklas. De ekonomiska samhällsvinster blir stora på sikt både för skolans resurser, sjukvård och socialvård. Som en positiv bieffekt är barns utomhuslek mera jämställd och mindre könsstereotyp i jämförelse med som kan betraktas som traditionell inomhuslek med dockor och bilar. Dessutom leker flickor och pojkar mer tillsammans utomhus än inomhus.²² Avsaknad av positiva upplevelser av rörelse och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om barn och unga blir fysiskt aktiva senare i livet.²³

Kopplat till naturens betydelse för folkhälsa bör Region Skåne arbeta vidare med:

Kommunicera naturens värden och bidra till ökat naturintresse. Stimulera till utevistelse för att stärka folkhälsan och minska stillasittandet i alla ålderskategorier. Strategiskt och operativt arbeta hälsopreventivt i samverkan hälso- och sjukvården.

NATURENS BETYDELSE FÖR SAMHÄLLSEKONOMIN

Det finns en mängd forskning och studier som visar att friluftslivet har stort ekonomiskt värde för samhället, men kunskaper och prioriterade insatser inom området är förhållandevis låga i regioner och kommuner.

Satsningar på friluftsliv genom att till exempel anlägga gröna stråk, vandringsleder och motionsspår är för en kommun jämförelsevis inte speciellt kostandskrävande både sett till investering och drift. Det finns beräkningar som säger att varje satsad krona ger flera kronor tillbaka i form av minskat insjuknande i kroniska sjukdomar vilket leder till minskad sjukfrånvaro från arbete och ökad produktivitet. Om dessa satsningar görs bostads- och tätortsnära ökar sannolikheten att de gröna stråken och områdena används mer frekvent och av fler individer.

Det finns en rekommendation att ingen ska ha längre än 300 meter till ett grönområde. Om hela Europa skulle följa den rekommendationen finns det beräkningar som visar att 43 000 dödsfall skulle undvikas varje år. Malmö är den stad i Sverige som har minst andel grönyta i staden och om Malmö skulle följa samma rekommendation skulle 29 dödsfall per år undvikas, men då har inte hänsyn tagits till kontakten med vattnet och havet vilket förstås också har en positiv effekt på hälsan.²⁴

Det är svårt att bedöma de totala ekonomiska effekterna av friluftslivet som handlar om dess kostnader, nyttor och eventuella framtida besparingar för samhället, men en mängd forskningsstudier, både nationella och internationella har genomförts som visar att det finns pengar att spara. I Norge har studier gjorts som visar att om varje äldre invånare promenerade 10-15 min extra varje dag så skulle det innebära en hälsovinst och en framtida besparing för samhället motsvarande 250 miljoner norska kronor varje år. Det ger störst samhällsekonomiska effekter att engagera de samhällsgrupper som har en

stillasittande livsstil, de som står långt ifrån ett vardagligt friluftsliv. Hos dessa grupper är det högst potential till hälsoförbättringar och fler levnadsår med god upplevd hälsa.

För barn och unga ligger de största samhällsvinsterna i minskad risk för psykisk ohälsa och ett bättre välbefinnande genom ett regelbundet friluftsliv. Socialstyrelsen och även regionala studier visar att depressiva symtom och oro ökar hos ungdomar, och andelen med symtom ökar för varje års studier. Vid utökat friluftslivsutövande förbättras även skolprestationer och inläring. Studier visar på om friluftslivet når ytterligare 1000 ungdomar, som annars skulle vara stillasittande inomhus, kan 50 fall av depression förebyggas och 250 personer med magont och huvudvärk undvikas samtidigt som skolresultaten för minst 50 elever kommer att förbättras. En parameter som också kan ses som en långsiktig samhällsvinst är att aktiva barn och ungdomar som engagerar sig i friluftsliv under uppväxten även kommer att ha en mer aktiv livsstil som vuxna vilket kan leda till framtida besparingar för samhället bland annat genom minskat antal läkarbesök, mindre konsumtion av antidepressiva läkemedel och något mindre risk för benskörhet.

Om även vuxna får ett regelbundet utövande av friluftslivsaktiviteter så blir också samhällsvinsterna stora. Om friluftslivet når 1000 fler vuxna visar studier att det genererar 10 färre dödsfall per år, 20 individer undviker att få typ två diabetes, 50 färre får hjärtinfarkt, 150 färre får högt blodtryck, det blir färre enstaka besök hos primärvården och dessutom minskas kostnader kopplat till sjukfrånvaron på arbetsplatserna.

Enligt Tillväxtverket ägnar sig 25–30 % av de utländska besökarna i Sverige åt någon friluftslivrelaterad aktivitet och hela 9 av 10 anger att de vill ta del av den svenska naturen under sin vistelse. Vidare beskrivs det att år 2018 fanns ca 10 000 företag som hade direkt koppling till naturturism och friluftsliv i Sverige, vilket skapade hög sysselsättning

genom ca 172 000 jobb. Trenden är sedan länge ökande både gällande antal företag och antal personer i sysselsättning och omsättningen har genom dessa siffror mer än fördubblats sedan år 2000.²⁵

Naturvårdsverket har siffror som visar att även svenskar spenderar mycket pengar kopplat till friluftslivet, drygt 96 miljarder kronor lades på friluftaktiviteter under 2009, varav tre fjärdedelar var i Sverige. Det är nästan 10 000 kr per person och 45 % av den summan spenderades i den region där personen bor.

Utöver direkta intäkter som till exempel naturturismen genererar så finns det studier som visar att det finns ett högt socialt värde av att ha tillgång till natur och friluftsområden, vilket även kan översättas till att det ger ett stort ekonomiskt värde. I Sverige görs det årligen ca 373 miljoner besök i skogen. Det uppskattade ekonomiska värdet för befolkningens skogsbesök har beräknats till 20 miljarder kronor årligen, vilket motsvarar summan för hela virkesproduktionen i Sverige under ett år. I södra Sverige är sannolikt värdet på skogsbesöken ännu högre än virkesproduktionens värde eftersom människor där värderar skogsbesök högre än i norra Sverige.²⁶

Ytterligare effekter av gröna områden och stråk är de många ekosystemtjänster de ger, så som motverka växthuseffekten, reglering av luftföroreningar, främja biologisk mångfald, motverka värmeböljor, spridning och hantering av dagvatten, bindning av kol och dämpning av buller. Exempelvis går dagvattnet att hantera på ett mycket mer effektivt sätt genom att bevara och återställa natur och på så sätt spara mycket pengar för en kommun. När det gäller luftföroreningar så dör årligen 7 700 svenskar i förtid varje år på grund utav luftföroreningar. Givetvis är det sårbara och svaga grupper som är mest utsatta för detta men 85 % av föroreningarna kan tas upp/hanteras effektivt av en hög andel grönska och rätt sorts växlighet.

Värmeböljor orsakar ohälsa och många äldre riskerar att dö i förtid på grund av detta. Det är stora skillnader i temperatur om det finns skugga, natur, parker, friluftsområden och vattendrag som kan sänka temperaturen.

En annan effekt som WHO belyser är att bostäder som har närhet till friluftsområden har ett högre ekonomiskt värde och är mer attraktiva vid försäljning jämfört med de bostäder som saknar denna närhet och tillgång.

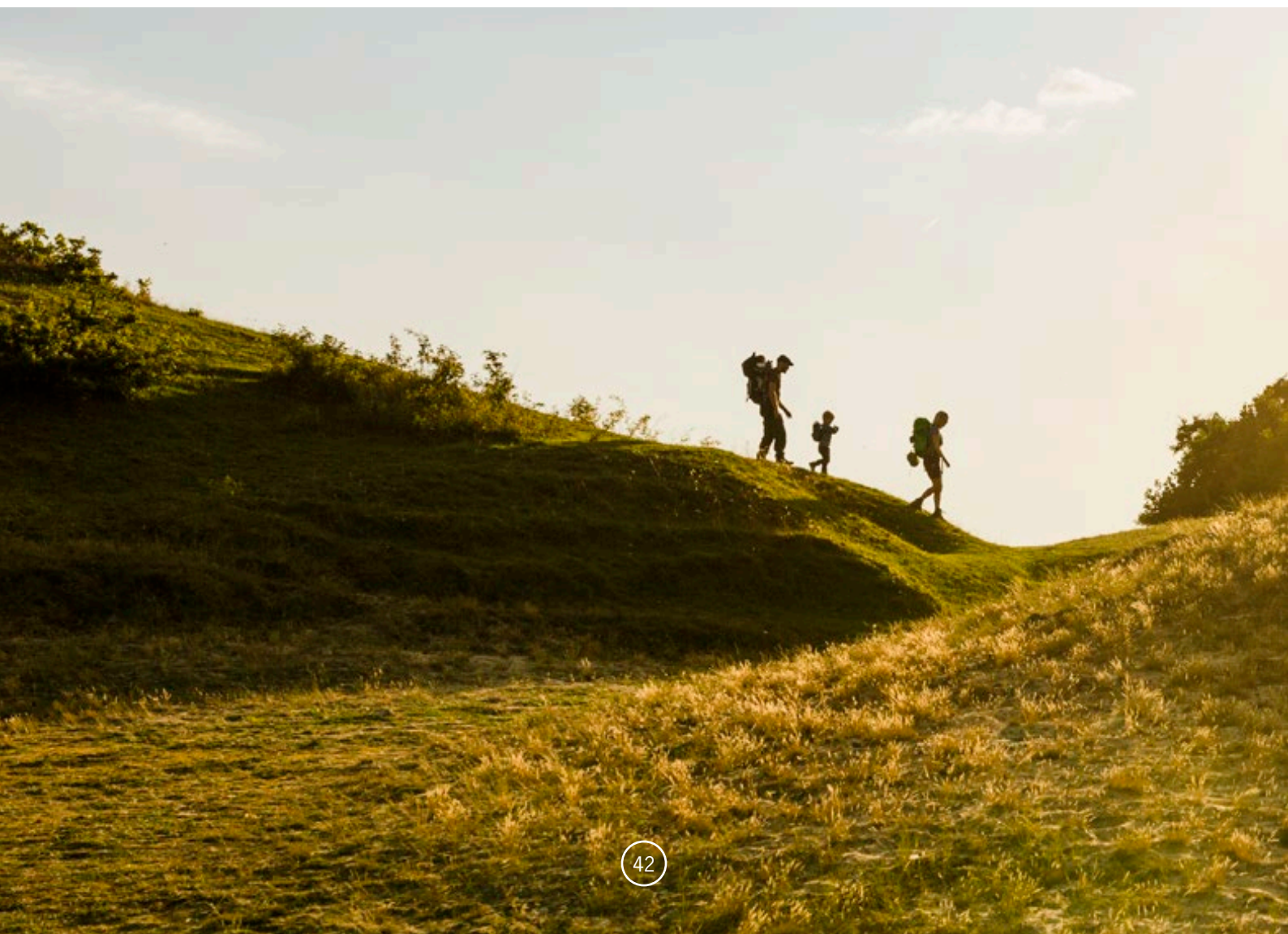
Bakgrund, historia och ledernas nuläge

SKÅNELEDEN

Kristianstad Läns Landsting gjorde på 1970-talet en utredning om friskvård i samarbete med föreningen Skid- och Friluftsförbundet. Utredningen visade att en framgångsfaktor för stärkt folkhälsa skulle vara att locka ut fler i naturen. Många människor hade vid denna tidpunkt dessutom fått mer fritid, allt fler bodde i städer och man började få insikt om värdet av naturupplevelser samt att det fanns en ökad miljömedvetenhet. Privatpersonen Folke Friberg fick genom föreningen uppdraget av Landstinget att planera Skånes första långdistansled, och det var han som var ute i fält och hade

dialogen med berörda markägare. Den första etappen av Skåneleden invigdes 1978 i nordöstra Skåne och blev början till SL1 Kust till kust, Skåneledens första delled.

Till en början ansvarade varje enskild kommun för Skåneleden, men 1990 fick Stiftelsen för Fritidsområden i Skåne ett huvudmannuppdrag med stöd av Skogssällskapet. Regionala tillväxtnämnden beslutade 2011 att Region Skåne skulle ta över ledhuvudmannskapet för Skåneleden, vilket möjliggjorde att Skåneleden kunde utvecklas med övrig regional planering. Övergången kändes given då Region Skåne har ett hälso- och sjukvårdsuppdrag där del av uppdraget

är att arbeta för en friskare befolkning. 2012 startade en utredning av Skåneledens utveckling med syfte att se över vilka åtgärder som krävdes för att höja kvaliteten på Skåneleden till 2020. Målet föreslogs där vara ”Skåneleden ska utvecklas till att vara ett hållbart, exportmoget ledsystem av internationell standard till år 2020”. Sedan 2013 tillförs årligen medel från Regionala utvecklingsnämnden (RUN) till utveckling och förvaltning av Skåneleden.

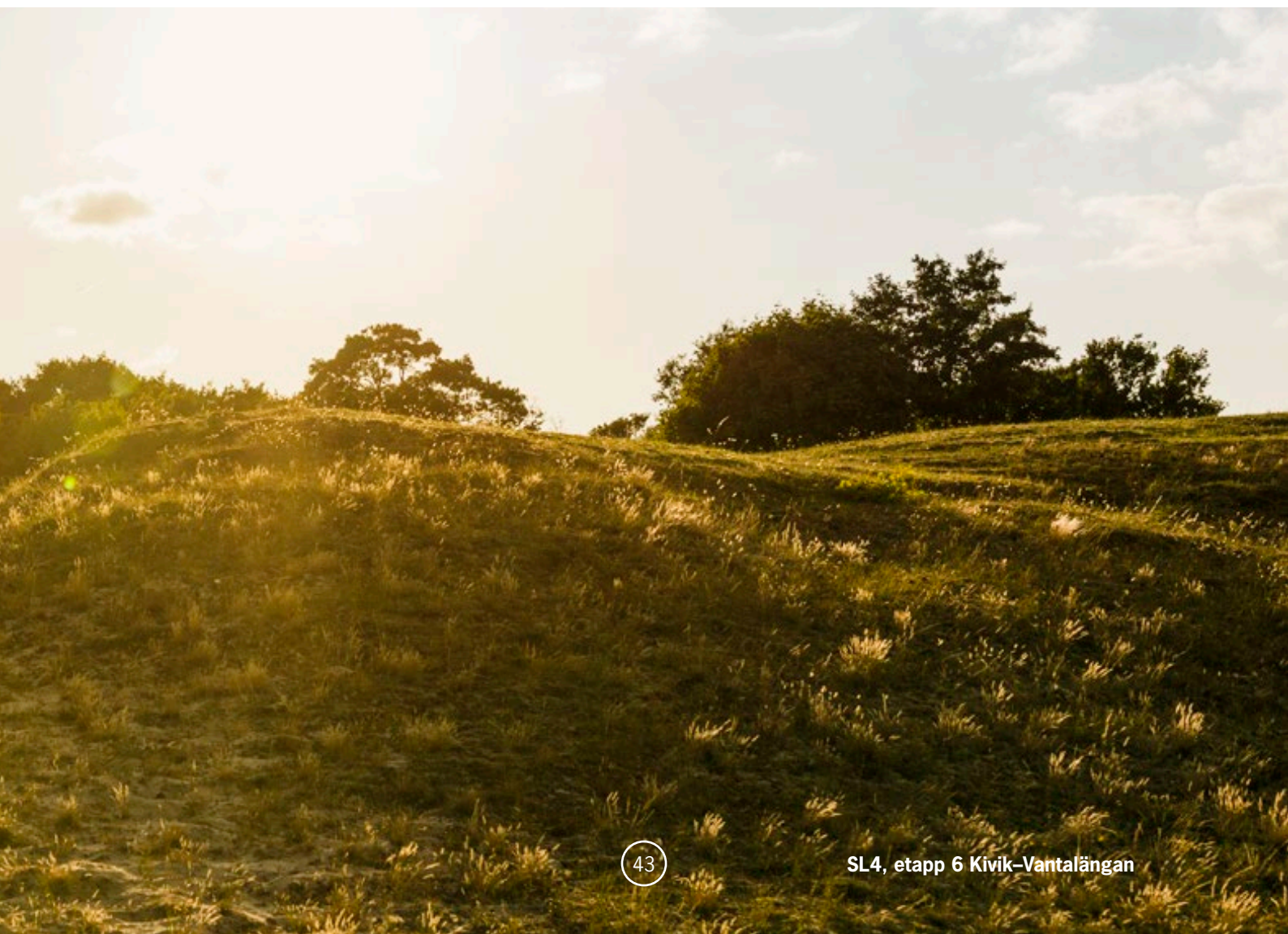
2021 finns det en tydlig organisation och rollfördelning där Region Skåne driver utvecklingsfrågor, Stiftelsen Skånska Landskap agerar ledförvaltare på uppdrag av Region Skåne och kommunerna sköter praktisk hantering utmed leden. Skåneleden går genom 32 kommuner, varav 3 ligger i annat län, och leden utgör ett unikt nätverk av 130 mil vandringsled som förbinder många värdefulla natur- och rekreationsområden. Skåneleden går i stor utsträckning

på privatägd mark och över 1000 markägaravtal har slutits mellan kommuner och markägare för att tillåta vandring på markerad led.

KATTEGATTLEDEN, SYDOSTLEDEN OCH SYDKUSTLEDEN

Kattegattleden (Helsingborg-Göteborg) utgör Sveriges första nationella cykelled för rekreation och turism då den invigdes 2015. Året efter invigdes Sydostleden (Växjö-Simrishamn) och 2019 stod Sveriges tredje nationella cykelled klar då Sydkustleden (Simrishamn-Helsingborg) invigdes. Tillsammans utgör de tre lederna cirka 90 mil sammanhängande, kvalitetssäkrad och attraktiv cykelled.

Region Halland är ledhuvudman för Kattegattleden medan Region Skåne är ledhuvudman för Sydostleden och Sydkustleden. Fyra skånska kommuner tar del av Kattegattleden: Helsingborg, Höganäs,

Ängelholm och Båstad. Region Skåne sitter med i Kattegattledens ledhuvudmannagrupp samt utgör en av flera medfinansiärer.

Sydostledens har sitt ursprung i en förstudie som gjordes under 2010-talet hos Regionförbundet södra Småland kring att skapa en unik och sammanhängande led, i störta möjliga mån fri från biltrafik och där besöksnäringen gynnas. Förstudien ledde vidare till en projektansökan och den kommande leden beviljades medel genom ett EU-projekt och en projektledare kunde anställas som tog förstudien vidare till genomförandefas. EU-projektet löpte fram till augusti 2014 med målsättningen att förverkliga en av Sveriges bästa turistcykelleder med internationellt attraktiv standard och helt i klass med etablerade cykelleder ute i Europa. Projektet var gemensamt finansierat av parterna längs leden: nio kommuner, tre regioner och Trafikverket Region Syd. Efter en rad investeringar längs leden kunde den invigas för allmänheten 2016 och i samband med det tog Region Skåne över ledhuvudmannaskapet från den tidigare

projektägaren. Sedan övertagandet har Region Skåne skapat en stabil förvaltningsorganisation som innefattar både drifts- och utvecklingsfrågor. Genom en ledhuvudmannagrupp med representanter från alla berörda kommuner och regioner beslutas större strategiska inriktningar samt årlig budget med tillhörande medfinansieringsnyckel.

2015 gjorde Region Skåne en förstudie som syftade till beskriva de infrastrukturella förutsättningarna för att få till stånd en ny nationell cykelled för rekreation och turism, Sydkustleden. Förstudien skulle även ge en bild av vad som återstod för att leden skulle kunna bli verklighet. Regionala utvecklingsnämnden antog under 2017 ”Cykelstrategi för Skåne” vilket gav förutsättningar att ta Sydkustledens förstudie in i en genomförandefas. En projektledare anställdes 2017 och 2019 kunde Sveriges tredje nationella cykelled för rekreation och turism invigas. Därmed hängde de tre nationella cykellederna Sydostleden, Sydkustleden och Kattegattleden ihop.

CYKELLEDEN SKÅNE

För att ytterligare stärka södra Sverige som attraktiv cykeldestination med goda förutsättningar för rekreation och turism kopplat till cykling avsatte Regionala utvecklingsnämnden projektmedel mellan 2019-2023 för att skapa ett sammanhängande och mer finmaskigt nätverk av regionala cykelleder i Skåne. Cykelleden Skåne med tre deller som sträcker sig mellan Kristianstad–Ängelholm, Ystad–Båstad och Lomma–Kristianstad. Region Skåne blir ledhuvudman och säkerställer att leden lever upp till Trafikverkets kriterier som beskrivs i rapporten ”Cykelleder för rekreation och turism. Klassificering, kvalitetskriterier och utmärkning”.²⁷

MOUNTAINBIKE

Mountainbike är den nisch inom aktivt friluftsliv där intresset på den utländska marknaden nästan är i nivå med det för vandring, samtidigt som det är en lokalt och regionalt växande motionsform och friluftaktivitet. Ett kvalitetssäkrat ledsystem av

mountainbikeleder i Skåne skulle underlätta för utövare men även ta Skåne närmare målet som en stark friluftslivsdestination med ett mångfacetterat utbud.

Som en följd av att ”Cykelstrategi för Skåne” antogs 2017 beviljades Stiftelsen Skånsk Mountainbikeutveckling medel under perioden 2018-2020 till ett samordningsprojekt för mountainbikeutveckling i Skåne. Projektet har sin upprinnelse i ett stort behov av utveckling och samordning av mountainbikeleder samt utredning av ett huvudmannaskap. Ytterligare ett incitament till projektet var återkommande problematik med mountainbikecykling på vandringsleder, ibland med onödigt slitage och användar- och markägarkonflikter som följd.

Samordningsprojektet resulterade i ett antal iordningsställda mountainbikeleder/-områden med enhetlig standard i Skåne. Ett utkast till nationellt ramverk för skyltning, ledgradering och utformning av hållbara stigar skapades. En grafisk profil togs fram för skånska mountainbikeleder. En hemsida och reklamfilmer

skapades och de genom projektet framtagna lederna blev publika genom appen Sing-letracker. Ett stort nätverk har etablerats av ideella krafter, företag och föreningar som alla jobbar mot en hållbar och gemensam utveckling av mountainbikeleder/-områden i Skåne.

Utbyggnaden av mountainbikeleder- och områden har i Skåne inte mött upp till den starka efterfrågan som finns. Följden har blivit att en del felkonstruerade och ohållbara leder har byggts, i vissa fall utan markägaravtal och med olovligt intrång och brott mot allemansrätten. I flera fall nyttjas Skåneleden vars markägaravtal inte inkluderar stigcykling vilket i vissa fall lett till konflikter.

Det finns ingen nationell organisation eller ramverk att förhålla sig till inom mountainbikeutveckling, med följderna att varje region och område agerar utifrån sina egna tankar och förutsättningar.

Det finns en efterfrågan och en förväntan från skånska kommuner att det tas ett regionalt helhetsgrepp med ansvar för samordning och koordinering av moun-

tainbikeleder, likt hur det redan görs för vandrings- och cykelleder för rekreation och turism.

KANOT

2017 gjordes en inventering av kanotvatten i Skåne vilket resulterade i rapporten ”Kanot- och kajakleder i Skåne – en nulägesrapport”. Rapporten bygger till stor del på olika intressenters och aktörers åsikter om kanot- och kajakturism i Skåne samt idéer kring hur en samordning kan se ut. Den beskriver även de infrastrukturella utmaningar som finns och bristen på iordningsställda rastplatser samt ger förslag på konkreta förbättringsåtgärder. Den beskriver även underkapaciteten i kombination med det ökade intresset och användandet har ibland lett till olovligt nyttjande av allemansrätten, med markägarkonflikter som följd.

2019 togs rapporten ”Paddling i Skåne – förutsättningar för Skåne som paddlingsdestination” fram. Rapporten presenterar olika typer av paddlare och deras behov, beskriver trender inom paddlingssegmentet samt

belyser vad som kännetecknar framgångsrika kanotdestinationer.

Det går att se två starkare kanotområden i Skånes inland genom en potentiell led utmed Rönne å och en mellan sjöarna Immeln, Raslången och Halen. Det går även att peka ut andra potentiella områden för kanotledsutveckling i Skåne, såsom Kävlingeån, Helge å och Ivösjön. För de mer erfarna kajakpaddlarna erbjuder Skånes kuster många fina vatten runt Ven, Hallandsväderö, Stenshuvud, Falsterbo och Kullaberg. Både sjö- och havsleder kan tillsammans profilera Skåne som en destination med attraktiva vattenleder, som kan utgöra en byggsten i det mångfacetterade friluftslivet.

Likt som för mountainbike har utbyggnaden av kanotleder- och områden inte mött upp den starka efterfrågan som finns, både från nationella och internationella besökare. Ett högt besöksstryck har i vissa områden lett till olovligt intrång och brott mot allemansrätten med otillåten eldning och tältning på känslig och skyddad mark.

Behovet av samordning i Skåne har funnits länge, redan 2002 önskade till exempel kommunerna utmed Rönne å att en regional aktör skulle axla ett huvudmannaskap. Det saknas idag samordning över läns- och kommungränser vilket ger en problematik med olika regelverk, ekonomiska viljor och förutsättningar. Det finns inte heller någon nationell organisation eller något ramverk att förhålla sig till inom paddling, med följden att varje region och område agerar utifrån sina egna tankar och förutsättningar. Sett ur ett regionalt perspektiv kvarstår behovet och önskemålet kring att bland annat skapa en gemensam kommunikation, kvalitetsstandard och utvecklingsplan. Det finns således en god infrastrukturell grund och ett intresse för regional samordning kring kanotleder i Skåne som knyter an till anslutande regioners kanotledssystem.

ARK56 är en förebild i sammanhanget med ett nätverk av leder i Biosfärområde Blekinge Arkipelag som marknadsförs genom en app och guider ut på cykel-, vandrings-, kajak- och båtleder. Arbetet drivs och förvaltas av en ideell förening med stöd av medlemskommunerna.

BILAGA 1.

Erfarenheter och utvärdering 2013–2020

Region Skåne får generellt sett goda betyg från kommunerna gällande arbetet med huvudmannaskapen. Bland annat bedöms det finnas tydliga mål och riktlinjer samt en tydlig organisation, men också att kommunikation och marknadsföring fungerar bra.

Ledutvecklingen för Skåneleden har nått stora framgångar och utvecklats till att bli en vandringsled i Sveriges toppskikt och är en föregångare och förebild för nationella låglandsleder. Utredningen av Skåneleden från 2013 visade på sex framgångsfaktorer som varit avgörande för att Skåneleden kunnat uppnå målet om exportmognad, hållbarhet och kvalitet. Se Bilaga 2 för beskrivning av framgångsfaktorerna samt ett urval av insatser kopplat till dessa. Mellan 2013 - 2020 har det byggts upp ett starkt och välfungerande arbete kring Skåneleden, avseende organisation, fysisk ledutveckling och marknadskommunikation. En viktig framgångsfaktor är samarbete med kommuner och markägare. Det är tydligt att de kommunala förutsättningarna gällande ledutveckling ser olika ut, vilket ibland har varit en försvårande faktor vid eftersträvan av en hög och jämn kvalitet på lederna. Externa samarbeten har skapats och kunskapsutbytet är stort, där Skåneledens kunskaper och erfarenheter kring ledarbete kontinuerligt delas med andra ledorganisationer i olika utvecklingsstadier runt om i landet. Erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring har även skett med aktörer från Europa. Helt

avgörande för Skåneledens framgångar har varit en politisk vilja och tilldelade resurser, vilket gett arbetet en nödvändig långsiktighet och stabilitet. År 2020 är leden generellt i gott skick och besökare och näringsliv kan använda leden för rekreation och produktutveckling. Att höja ledens attraktivitet och kvalitet är ett ständigt pågående arbete, men det är tydligt att de flesta grundläggande faktorer för en vandringsled av hög standard är på plats i Skåne.

Förutom Skåneleden har fram till 2020 tre nationella cykelleder, ett antal mountainbikeleder och/-områden samt kanotområden utvecklats. De är jämförelsevis unga men har stor potential att nå samma höga kvalitet som Skåneleden, inte minst genom kunskapsdelning mellan ledtyperna och genom politisk viljeriktning.

Baserat på erfarenheter från Skåneledens utvecklingsarbete kan det konstateras att vid all fysisk etablering av rekreativa leder är det av stor vikt att samtidigt stärka den långsiktiga interna organisationen samt att fortsatt bygga vidare på externa samarbeten. För att uppnå synergieffekter och ett resurseffektivt ledhuvudmannaskap behövs mål, riktning och organisation synkroniseras mellan de olika lederna, samt med övriga friluftslivsaktörer/-organisationer. För rekreationscykling, mountainbike och kanot är det första gången som det i Skåne tas ett samlat grepp där alla dessa ledtyper får en gemensam handlingsplan.

Utifrån erfarenheter och utvärdering bör Region Skåne att arbeta vidare med:

Fortsatt kontinuitet i det goda arbete som gjorts kring ledhuvudmannaskapet för de leder som har funnits längst, gällande organisation, struktur, samarbeten och kommunikation. Framöver implementera likartade arbetssätt för andra ledtyper. Öppna för nya och förbättrade arbetssätt och metoder för att möta framtidens friluftsliv.

BILAGA 2.

Skåneledens framgångsfaktorer

Skåneledens utredning från 2013 visade på sex framgångsfaktorer som varit avgörande för att Skåneleden skulle uppnå målet om exportmognad, hållbarhet och kvalitet.

Nedan följer en beskrivning av framgångsfaktorerna samt ett urval av insatser kopplat till dessa. Insatserna har gjorts i samarbete med externa parter såsom: kommuner, Stiftelsen Skånska Landskap, Tourism in Skåne AB, Länsstyrelsen Skåne, ideella föreningar, Studiefrämjandet och Naturskyddsföreningen i Skåne med flera.

SKÅNELEDEN – FRAMGÅNGSFAKTOR 1 "NYA MÅLGRUPPER"

Arbetet inleddes med en kartläggning av vandringsturism och en upprättande av varumärkesplattform och kommunikationsplan utifrån prioriterade målgrupper. Fokus har legat på att nå de internationella besökarna, även integrationsprojekt och satsningar på skolungdomar har gjorts. Tillgängliggjort vandring som friskvårdsaktivitet genom Fysisk Aktivitet på Recept (FaR). Tillgänghetsanpassade ledetapper har skapats och utvecklas kontinuerligt.

Skåneleden har stärkts av samarbeten med andra leder och aktörer inom naturturism och närliggande ämnesområden, så som till exempel utveckling av cykelleder (Kattegattleden invigdes 2015, Sydostleden 2016, Sydkustleden 2019) mountainbikeleder (Stiftelsen Mountainbikeutveckling i Skåne har med finansiellt stöd av bland annat Region Skåne hittills invigt 20 rundslingsor i olika delar av Skåne) och kultursatsningar (inventeringar utmed leden, landart genom (x)sites, samarbete med Wanås Konst). Vidare utveckling och samordning av kanot- och ridleder återstår att genomföra.

SKÅNELEDEN – FRAMGÅNGSFAKTOR 2 "HÖGRE STANDARD PÅ LEDEN"

Standarden på leden har höjts avsevärt under denna period, för varje insats som gjorts upplevs leden allt mer "sömlös" över kommungränser. För att upprätthålla hög standard krävs löpande underhåll och fortsatt standardhöjande åtgärder. Under perioden har fler kommuner anslutit sig till Skåneleden som därmed också blivit längre. År 2020 består leden av ca 130 mil vandringsled fördelat på 32 kommuner, varav tre i angränsande län. Leden har på många håll dragits om för att höja upplevelsevärdena för vandraren. En kvalitetsstandard som innehåller gemensamma riktlinjer för drift och underhåll av Skåneleden har tagits fram. Dokumentet gick ut på remiss och efter korrigeringar antogs den av alla Skåneledskommunerna. Riktlinjerna har spritt sig till resten av Sverige och används av många regioner och kommuner.

Ett regionalt skyltkoncept inklusive monteringsmanual för hela Skåneleden har tagits fram, anpassad för den internationella vandraren vilket också är till fördel för nationella besökare. Skyltkonceptet har kommit att gå på export till flera andra vandringsleder i Sverige som vill nyttja konceptet och har varit en förebild i arbetet med det nationella ramverket för låglandsleder.

I samband med framtagning av skyltkonceptet gjordes en viktig kartläggning av skyltbehovet i Skåne och därefter startade ett aktivt arbete i samtliga Skåneledskommuner för att byta ut och höja skyltstandarden på leden.

Projektet Ungdomssatsningen Skåneleden bidrog till att rusta upp leden, och närmare 100 arbetslösa ungdomar kom i arbete. I

samarbete med Event in Skåne arrangerades 2016 det europeiska vandringsevenemanget Eurorando i Skåne, vilket bidrog till att ledens standard höjdes ytterligare och Skåneleden tydligt tog plats på den internationella vandringsarenan med över 3000 deltagare från hela Europa.

Utöver Skåneledens kvalitetsstandard, för stärkt internationalisering, följer några etapper den internationella kvalitetsstandarden ”Leading Quality Trail” som instiftats av European Rambler’s Association.

Stiftelsen Skånska Landskap har ökat satsningen på kommundialog och statusinventeringar för att säkerställa hög och jämn standard.

Ledhuvudmannen har instiftat ett utvecklingsbidrag för att möjliggöra nya utvecklingsinsatser på leden, ett bidrag som kommunerna årligen kan ansöka om och som kräver minst 50 % medfinansiering.

SKÅNELEDEN – FRAMGÅNGSFAKTOR 3 ”ÖKAD TILLGÄNGLIGHET: BUSS/TÅG/GATEWAYS”

Att ha geografisk närhet till lederna är av vikt för att så många som ha möjligt ska kunna utöva friluftsliv, vandra och cykla. Systematiskt arbete med att få leden att tangera tätorter har gjorts genom en kartläggning av ledens sträckning med utgångspunkt i närheten till kollektivtrafik, service och andra leder. Kartläggningen ledde till förbättringar både ute i fält med ledomdragningar och hänvisningsskyltar, samt genom förbättrad information i kartmaterial och på webb.

Framsteg har gjorts i dialog och samarbete med Skånetrafiken för att göra leden tillgänglig för fler och för att uppmuntra hållbara resor. Mer arbete kvarstår.

SKÅNELEDEN – FRAMGÅNGSFAKTOR 4 ”SKAPA PRODUKTEN SKÅNELEDEN; ÖKA SERVICE, PAKET, AKTIVITET”

Produkt- och destinationsutvecklingsprocesser med och för besöksnäringen har genomförts av Tourism in Skåne AB med fokus på den internationella besökaren och vandrings- och cykelturism. Ett exempel på projekt är ett kring hållbar ledbaserad produktutveckling där Skåneleden var i fokus. Denna typ av samarbete med aktörer inom näringslivet har lett till ökad paketering av service och produkter som inkluderar Skåneleden. Kunskapen om den om de internationella besökarnas behov, efterfrågan och beteende inom besöksnäringen har höjts. Tourism in Skåne AB har även drivit projekt för att öka kunskapen inom de kommunala verksamheterna och arbetat med frågor kring mätningar och beteende. Analyser och rapporter har tagits fram både på nationell och regional nivå.

Under åren har dialogen och samarbetet med kommunerna stärkts, vilket utgör en förutsättning för ett väl fungerande ledsystem.

Projekt har startats för att skapa mer innovativa boendeformer och skapa framtidens lägerplats. Det kvarstår att möta efterfrågan på bokningsbara vindskydd. En bredare satsning kring innovativa satsningar för ökad service inom mat & dryck, boende och aktiviteter skulle stärka Skåneleden.

Utveckling av webbplats har gjort att vandra- ren med lätthet kan planera sin vandring och utifrån vald sträcka se det samlade utbudet av service längs Skåneleden.

SKÅNELEDEN – FRAMGÅNGSFAKTOR 5 "TYDLIGARE OCH EFFEKTIVARE ORGANISATION MED MARKÄGARNAS ENGAGEMANG"

En utredning om Skåneledens organisation genomfördes 2014 som visade att Region Skåne fortsatt bör vara huvudman för Skåneleden, och därmed ha det övergripande ansvaret för ledens förvaltning och utveckling.

Ett samarbetsavtal har skrivits med Stiftelsen Skånska Landskap som på uppdrag av Region Skåne förvaltar Skåneleden för samordningseffekter med de skånska strövområdena

Kommunerna har ansvar för underhåll och skötsel av leden inom kommungränsen samt ansvarar för kontakten med markägare i respektive kommun, med stöd av Stiftelsen Skånska Landskap och Region Skåne.

Ett samarbetsavtal har slutits mellan Region Skåne och Tourism in Skåne AB gällande internationell marknadsföring samt destinations- och produktutveckling för Skåneleden.

En tvärssektoriell grupp inom Region Skåne tillsattes 2015 för att diskutera och ta beslut kring strategiska frågor.

Ett Skåneledsteam har inrättats och är en arbetsgrupp med resurser från Skåneleden, Stiftelsen Skånska Landskap samt Sydostleden och Sydkustleden som Region Skåne är huvudman för.

Region Skåne anses av kommunerna ha en tydlig och effektiv organisation, där det är tydligt vilken roll Region Skåne, Stiftelsen Skånska Landskap och kommunerna har. Det är enkelt att kontakta Region Skåne i frågor som rör lederna och informationen anses som samordnad. Det kommunerna uttryckt behov kring är erfarenhetsutbyte mellan och inom kommunerna.

SKÅNELEDEN – FRAMGÅNGSFAKTOR 6 "BÄTTRE MARKNADSFÖRING"

Efter arbetet med att definiera målgrupper i en varumärkesplattform och upprätta kommunikationsplan för Skåneleden påbörjades arbetet med att ta fram ett nytt hemsidkoncept tillsammans med Region Halland, Region Blekinge och Region Kronoberg med syfte att erbjuda inspiration och planeringsverktyg för vandring och cykling. En strategi för digitala mål och grafisk profil togs fram 2016. Idag syns Skåneleden digitalt genom hemsida på svenska, engelska och tyska och på sociala medier. Skåneleden har under många år varit den vandringsled i Sverige med störst engagemang i sociala medier. Den digitala närvarons syfte handlar om att inspirera samt underlätta planeringen för vandringen, inom bo, äta och göra. Skåneleden finns även på globala plattformar, bland annat på outdoorappen ViewRanger och tilldelades 2018 ViewRangers Top Publisher Award för arbetet att lägga upp högkvalitativa vandringar med många nerladdningar. En ny tjänst har inrättats, en marknadskoordinator för vandrings- och cykelleder.

Texter på hemsidan har sökordsoptimerats och google adwords har använts för att driva trafik till hemsidan.

Tourism in Skåne AB har på uppdrag av huvudmannen ansvar för att marknadsföra Skåneleden mot utpekade målgrupper på utländska marknader däribland annat Danmark, Tyskland, Polen, Holland, Insatserna innebär att det genomförs samarbeten med influencers, pressresor, att leden syns i digitala kampanjer och att Skåneleden finns med på relevanta internationella sammanhang både B2B och B2C.

Behovet av tryckt material, så som kartor, informationsfolder och guideböcker, har ökat kontinuerligt under perioden och efterfrågan kvarstår. De senaste åren har ett flertal svenska och utländska guideböcker publicerats, och flera appar lanserats i extern regi.

BILAGA 3.

Effektlogik fokusområden

Aktiviteter

Resultatmål

Effekter

**Samhällsnytta,
fokusområde**

Årlig aktivitetsplan	Närhet till naturen Möjlighet till aktiv vardag Samarbete med hälso- och sjukvården	Förbättrade levnadsvanor	Förbättrad folkhälsa genom ett starkt friluftsliv
	Målgruppsanpassad kommunikation Övervinna personliga upplevda hinder Övervinna personliga fysiska hinder	Färre upplevda och faktiska hinder för att utöva friluftsliv	
	Kommunikation mot besökare Kommunikation mot offentliga aktörer Intern kunskapshöjning	Kommunikation och kunskapshöjning	
Årlig aktivitetsplan	Tätortsnära leder Möjlighet till kollektivtrafik ut i naturen	Koppla samman stad och land	Förbättrad samhällsekonomi genom kvalitetssäkrade leder
	Fler affärsmöjligheter utmed lederna Genom innovation möta besökarnas behov	Stärkt service kring lederna	
	Varierade ledtyper för alla Hög standard på lederna	Fysisk ledutveckling	
Årlig aktivitetsplan	Samverkansmodell och gemensam riktning Dialog och samsyn med relevanta aktörer	Samarbeten för ett starkt friluftsliv som löser gemensamma utmaningar	Förbättrad och stark friluftsregion
	Hantera intressekonflikter Påverkansarbete Kombinera olika ledtyper	Mångfacetterat friluftsliv i samsyn	
	Stöd och kunskap till kommun Allemansrättslig kunskap till besökare	Stärka markägarnas roll	

Fotnoter

- 1 <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c84402734c0d/1582108728580/Klimat-%20och%20energi%20strategi%20for%20Skane.pdf>
- 2 https://utveckling.skane.se/Hem_gammal/SysSiteAssets/organisation_politik/regional-utveckling/regional_utvecklingsstrategi_oppna_skane_2030.pdf
- 3 <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6887-5.pdf?pid=24513>
- 4 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/m/miljohalsorapport-2021/?pub=88328>
- 5 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/>
- 6 https://www.mistrasportandoutdoors.se/contentassets/0e699e6be9134f079a9340abb5b7c5dd/final-pp-gis-corona-studie_version-26-jan-2021.pdf
- 7 <https://www.regeringen.se/49bba5/contentassets/66ec772d0bd14d08b78289390f6b1275/mal-for-friluftslivspolitik-skr-20121351>
- 8 <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6904-9.pdf?pid=25877>
- 9 <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/Friluftsmalen/Tillgang-till-natur-for-friluftsliv/>
- 10 <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering-fran-land-till-stad/>
- 11 <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6887-5.pdf?pid=24513>
- 12 <https://corporate.visitsweden.com/kunskap/natur/naturturism-trender-2020/>
- 13 <https://www.kairosfuture.com/se/academy/utbildningar/omvarldskoll-naturupplevelser/>
- 14 <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/slu-future-one-health/temaomraden/djurs-och-naturs-betydelse/natur-manniska/>
- 15 <https://www.forskning.se/2019/05/10/barn-som-forstar-naturen-skyddar-den/>
<https://www.wildlifetrusts.org/sites/default/files/2019-09/SROI%20Report%20FINAL%20-%20DIGITAL.pdf>
- 16 <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8252-3.pdf>
- 17 <https://ki.se/forskning/de-ser-nyttan-med-naturen>
- 18 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftsliv-for-battare-folkhalsa/>
- 19 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/577b81a929364c6da074a391e29c134d/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2018-18001.pdf>
- 20 <https://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6800/978-91-620-6887-5/>
- 21 <https://www.nature.com/articles/s41598-019-44097-3>
- 22 <https://www.naturskyddsforeningen.se/vardagsnaturens-alla-varden>
- 23 <https://www.skolverket.se/download/18.70f8d1a017495c3cb591738/1603780092782/ldrott%20och%20h%C3%A4lsa.pdf>
- 24 https://www.luftenarfri.nu/wp-content/uploads/2020/10/Friluftslivets_va%CC%88rden_201005.pdf
- 25 https://www.luftenarfri.nu/wp-content/uploads/2020/10/Friluftslivets_va%CC%88rden_201005.pdf
- 26 https://www.luftenarfri.nu/wp-content/uploads/2020/10/Friluftslivets_va%CC%88rden_201005.pdf
- 27 <http://trafikverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:1613574/FULLTEXT01.pdf>

